

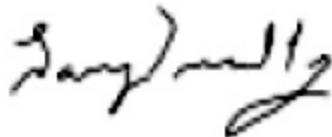
Ларрі Трамбле
Другий чоловік

Гендерне домінування

За підрахунками, щороку 12 мільйонів дівчат у віці до 18 років вступають у примусовий шлюб. Багато з них іще просто діти, а чоловіки, які одружуються з ними, набагато старші за них, іноді в кілька разів. Ця невтішна статистика часто залишається непоміченою. Якщо звертати на це увагу, то спочатку виникає певне неприйняття, але, оскільки такі шлюби постійно відбуваються, вони стають звичними. Немає нічого гіршого за несправедливість, до якої звикаєш. Вона втрачає свою актуальність, стає простим фактом, культурною реалією. Так відбувається з так званою вищістю однієї цивілізації над іншою, однієї раси над іншою, однієї мови над іншою, однієї статі над іншою. Домінуюча група обґрунтовує помилковими ідеологіями дії, які служать її інтересам, забезпечують і посилюють її владу. «Другий чоловік» у запропонованій читачеві притчі ставить під сумнів явище, яке має місце в історії людства: вивищення чоловіка над жінкою. У цьому романі саме хлопці змушені одружуватися з тими жінками, яких обрали для них батьки. Таким розворотом цінностей я хотів змусити читачів замислитися: чи прийнятніше для чоловіків домінувати над жінками? Чи менш прийнятно для жінки домінувати над чоловіком? Чи таке вивищення повинно радше викликати наше здивування та критичне ставлення?

Після «Помаранчевого саду» «Другий чоловік» — це мій другий роман, опублікований «Видавництвом Анетти Антоненко». Дуже радію нагоді відновити зв'язок з українськими читачами. Дякую Анетті Антоненко та моєму перекладачеві Ростиславу Немцеву, які уможливили цю зустріч.

Ларрі Трамбле

Найкращий день у його житті

За місяць до визначеної дати свого одруження Самюель іще нічого не знає про жінку, з якою з'єднається на все життя. Мати вперто не бажає нічого розкривати або ж ухиляється від відповіді загальними фразами: «Тобі годі бажати кращого, сину».

Скоро він залишить дім, у якому виріс. Він уже не спатиме в ліжку, матрац якого після стількох років набув обрисів його тіла. Більше не дивитиметься на міські дахи крізь вікно, яке відкриває щоранку, щоб провітрити кімнату. Не вдихатиме літніми вечорами запахи довколишніх тамаринів, що їх розносить вітер. І не чутиме, як барабанить дощ по кам'яній лавці на маленькому задньому дворіку, під якою він дитиною знаходив прихисток від мусону.

Він мав би переповнитися радістю. Йому стільки разів повторювали, що день одруження стане найкращим днем у його житті. Але, навпаки, він нервується і в нього поганий настрій. Йому все набридло, тож він постійно бурчить, дратується через дрібниці, не відповідає на запитання матері, яку непокоїть його поведінка. Йому хочеться, щоб з ним говорили про його майбутню дружину. Він напосідає на сестру: а вона гарна? Чи прикрашає вона своє волосся квітами? Для нього немає нічого кращого, як ота звичка деяких молодих дівчат квітчати зачіску білим ясином. Він наполягає: в якому районі міста вони житимуть? Чи є у неї машина? А вона працює? Ким і де? Якого кольору в неї очі? А волосся? Його б заспокоїла будь-яка дрібничка щодо неї. Від сестри ж у відповідь отримує лише легенькі посмішки й поплескування по плечу, що має означати: «Потерпи ще кілька днів, і про все дізнаєшся, потерпи!»

За три дні до церемонії Самюель зачиняється у своїй кімнаті. Він не хоче більше нічого чути про підготовку до одруження. Мати сердиться. Вона ніколи раніше не була такою агресивною. Вона звинувачує його в саботажі. У гніві вона шматує його зовсім нові сорочки, вишиті золотою ниткою, й кидає їх йому в обличчя. Йому хочеться, щоб вона його обійняла, а не кричала на нього. Йому здається, що його молоде серце не витримає, так воно калатає в грудях. Він дрижить усім тілом, тремтить і клацає зубами, хоча вікно зачинене.

Під його гарними очима з'явилися чорні кола. У відчаї мати викликає лікарку.

Залишившись наодинці з Самюелем, лікарка знімає пальто, й погляду відкривається округлий живіт. Вона на восьмому місяці вагітності, у неї поривчасте дихання і вигляд такий, наче вона терміново має йти. Від неї пахне пересмаженою олією, ніби вона щойно вийшла з погано провітрюваного ресторану. Вона ставить свою шкіряну валізу з інструментами на стілець.

— Роздягайся. Кальсони теж знімай.

Вона міряє пульс, слухає Самюеля стетоскопом. Його серце й легені. Заглядає йому в горло, у вуха, перевіряє рефлекси за допомогою маленького залізного молоточка, бере в руки його член і зацікавлено вивчає його.

— Чи ти іноді торкаєшся себе?

— Торкаюся себе?

— Не можна. Ти іноді бачиш сни?

— Часто.

— А як ти прокидаєшся?

Самюель робить вигляд, що не розуміє.

— У тебе буває ерекція вранці?

Мовчання.

— Не витрачай сили на марні сни. Мати хвилюється за тебе і за твоє майбутнє. Хвилювати матір погано. Чуєш, що я кажу?

Самюель погоджується, спантеличений її жорстким тоном. Вона кладе обидві руки на плечі хлопця й нагинається до нього. Він зітхає.

— Не переживай, усе буде добре.

— Мені здається, що я помру.

— У тебе нормальний пульс, температури немає.

— Я весь палаю.

— Ти поводишся, як балувана дитина, у тебе нічого немає.

Самюель стуляє очі, крізь повіки проступають сльози й котяться по щоках. Вона дивиться на його тремтяче тіло, потім відкриває валізку й дістає з неї голку і маленьку пляшечку.

— Не бійся, це лише легке заспокійливе. Перевернися на живіт.

— Що в мене?

— Легка нервозність і тільки.

Самюель перевертається на живіт. Він покладається на долю. Відчуває холодні руки лікарки на своїх стегнах.

— В цілому ти покірний хлопець.

Голка робить йому боляче. М'язи швидко розслабляються. Йому стає трішки млосно, хоча він іще чує, як лікарка кладе голку назад до валізки. У кімнаті довго нічого не відбувається. Самюелю здається, що він заснув і вагітна жінка вже давно пішла. Коли він приходить до тями, то бачить, що вона стоїть у пальті біля дверей його кімнати зі шкіряною валізкою в руці. Самюель чує, як вона говорить за дверима з батьком, але не може розібрати слів. Через кілька хвилин входить батько. Відчуваючи незручність від вигляду оголеного синового тіла, він піднімає простираadlo, що валяється на підлозі, й накриває його.

— Лікарка сказала, що ти не хворий. Ти колись накличеш на нас лихо. Ти не розумієш, як нам усім шкодиш.

— Лікарка помиляється.

— Тобі не совісно? Уяви, якби люди дізналися про твої витівки.

— Це не витівки.

— Будь розважливішим. Твоя мати, вона вже місяцями думає про це одруження. Більше відтягувати не можемо.

— Я вже не хочу одружуватися.

— Але чому?

— Мені ніхто нічого не говорить.

— Ти одружишся за три дні, хочеться тобі чи ні.

— З ким?

— Скоро дізнаєшся.

— Я хочу знати тепер.

— Це багата жінка, розумієш?

— Ні, не розумію.

— У нас немає вибору.

— Що це значить?

— Без цього одруження ми всі опинимося на вулиці.

— Ти кажеш казна-що.

— Ти нічого не помічаєш, сину мій. Ти занадто зайнятий собою. Як гадаєш, чим нам заплатити за цього лікаря? А всі твої примхи? Тобі ніколи нічого не бракувало.

— Але у матері гарна робота.

— Її платні не вистачає.

— Навіщо ти мені брешеш?

— Послухай: у нас є борги. Якщо ми їх не повернемо, ми втратимо будинок. Мати не хотіла, щоб ти це знав. Ти ж знаєш, як вона тебе оберігає. Чи хотів би ти, щоб твоя мати і твоя сестра жили в бідності?

— Звичайно, ні.

— Тоді ти знаєш, що муσιш робити. Ось, це тобі.

— Що там?

Він не помітив, що батько, поки говорив, тримав у руках маленький шовковий футлярчик, зав'язаний шнурком.

— Подарунок. Я одержав його від свого батька.

Він цілує сина в чоло і виходить, не кажучи більше ні слова.

Самюель виймає з футлярчика годинник жовтого золота з ланцюжком. Відкриває кришку, скло подряпане, та стрілки точно показують час. Він здивований, батько ніколи не згадував про існування цього годинника. Хоча мав добре про нього дбати, якщо через стільки років він іще ходить. Самюель думає, що колись розіграє таку саму сцену зі своїм сином. Він підводиться, натягає на себе одяг. А тоді йде на кухню, де плаче мати. Він кидається до її ніг.

— Вибач мені, вибач!

— Сину, ти мені вибач. Я була злою до тебе. Підведись. Дай подивитися на тебе. Ти красень. Ну чому діти мають виростати? Чому матері мають розлучатися зі своїми синами? Це так несправедливо, хіба ні? Але нічого не можна вдіяти, все є так, як є. Ні ти, ні я, ми не змінимо світ, у якому живемо. Прошу, не май до мене ненависті.

— Я ніколи не відчуватиму ненависті до тебе.

— О, ти ще побачиш!

— Ні!

— Мені б цього дуже не хотілося.

— Батько сказав, що...

— Так, я знаю, він розповів мені. Послухай: одруження — дуже серйозна річ. Іноді у мене виникає враження, що я тебе погано готувала до того, що чекає на тебе за три дні. Ти маєш коритися своїй дружині.

— Так.

— Дай собі час покохати її.

— Так.

— Ти будеш щасливим, сину, не бійся.

— Так, я буду щасливим.

Удар батога

Володіння голосом. Складне мистецтво, особливо якщо він у вас від природи з легкою ноткою брутальності, наче камінці перекочуються в горлі. У дванадцять років, коли почалося його дозрівання, батько зітхнув з полегкістю. Його син має сповнений обіцянки голос, щоб зачарувати майбутню дружину. Так батько любить казати. Для нього насолода, яку чоловік несе жінці, криється у твердій ніжності його голосу. Він не шкодував часу, пояснюючи: «Маєш швидко навчитися керувати ним, сину. Вчись не підвищувати голос, стримувати його, робити округлим, шліфувати, додавати меду у свої слова».

У школі Самюель навчався добре з усіх предметів, але не показував особливої схильності до жодного з них. Його боязкість і хворобливий вигляд призвели до глузування з боку інших школярів. Зносить він їх з певною байдужістю й нікому не каже про стусани, які отримує. Він воліє вперто сидіти над якимось рівнянням з математики, зачинившись у класі, аніж витратити даремно час удома. Згодом у нього буде якийсь фах. Може, він викладатиме чи працюватиме в лікарні. Після багатьох спроб він набирається сміливості й каже матері, що хоче завершити навчання, перш ніж одружитися. Вона щипає себе за губу, бере синову голову обома руками й б'є нею об стіну кухні. Коли він повертається до тями, вона простягає йому мокру ганчірку:

— Прошу, зроби так, щоб краплі крові зникли зі стіни.

Він розуміє, що припустився помилки. Він більше не ходить до школи і не мріє про своє майбутнє.

Він хотів би звіритися старшій сестрі, розказати про муки, що його крають. Але втратив довіру до неї, переконаний, що вона все переказує матері. Приємне тепло, яким вона його оточила, згасало в міру того, як з його обличчя зникали дитячі риси. Перший пух над верхньою губою, який позначив майбутні вуса, породив тривогу: молодий хлопець, котрого треба одружити, поки він не став тягарем для сім'ї. Молодий хлопець, чия старша сестра використовує всю свою енергію, аби відстежувати факти і жести, щоб він нічого не втнув.

Батько не втрачає жодної нагоди, щоб робити його привабливішим. Вважаючи сина занадто худим, він змушує його доїдати все з тарілки, в яку накладає щедрою рукою. Він купує для нього харчові добавки, білясту пудру, що сильно відгонить холодним молоком. Самюель вживає її тричі на день, розводячи у склянці води, яку випиває після їжі. Вночі, прокидаючись від нападу печії, він відчуває, як щур, ув'язнений у шлунку, чарапкається до рота. Відчуваючи болючий тиск, він уявляє, як гризун вганяє свої пазурі у стравохід, дістається до горлянки, а далі проорює щоки, гніваючись, що не може піти далі. Бачити, як блискуча щуряча голова пролазить поміж губ, понад його сили. Для Самюеля все ж краще, навіть у своїй збуреній уяві, тримати його замкнутим у клітці зі свого тіла.

Можна скільки завгодно скаржитися: ніщо не вплине на бажання батька відгодувати його, як на забій. Батько несподівано заходить у ванну кімнату перевірити, чи хлопець не блює, встромивши пальці в рота. Незважаючи на нудоту, Самюель починає набирати вагу. А батько, о боги, не стидається потикати пальцем у стегна, що округлюються. Він наполягає, щоб син обов'язково дбав про волосся, нігті й зуби. Щедро купує йому новий одяг, не забуваючи повідомити, скільки той коштує. Робить подарунки: туалетну воду, люксове мило, тальк проти поту, олію для тіла. Блиск його усмішки прорізує глибоку чорноту бороди.

Заохочуваний старшою сестрою, Самюель годину на день присвячує тренуванню. Він облаштовується у невеликому внутрішньому дворіку, затуленому з іншого боку сусіднім будинком. Піднімає гирі, висить на одній руці, підтягується двома. Сестра приходиться подивитися на його заняття. Вона підсміюється з братової незграбності, наполягає, щоб повторив вправу, яку, на її сумнівну експертну думку, він запоров. Лише той факт, що вона його старша сестра, враз наділяє її умінням пояснювати йому, як робити той чи інший рух, як тримати тіло, щоб упоратися з підйомом, як підлаштувати дихання під підтягування й віджимання. Самюель не зносить її присутності й беззмістовних зауважень. Та все ж не забуває їй подякувати. Вона досить розумна, щоб відчувати іронію, яка зринає в його компліментах. Врешті вона стомлюється від отих сеансів.

Без сестри справа рухається далі. Його руки, ноги й живіт твердішають. Спиною випрямляється. Життєва енергія вирує у м'язах.

Руки й кроки стають упевненішими. Його піт пахне пряною завзятістю. Він буває в душі тричі на день. Його підстрижена борода підкреслює риси обличчя. Його очі, в першу чергу очі, змінилися. В глибині зіниць палає наполегливість. Жінки обертаються на нього на вулиці. Він дивується. Минають тижні, перш ніж він розуміє, що це його тіло притягує їхні погляди. Зробивши спільником дзеркало у кімнаті, він милується своїми новими м'язами, змушує їх випинатися завдяки позам, запозиченим із журналів, звідки потай вирізує сторінки.

Того дня, коли сестра називає його «гарним молодиком», Самюель розуміє, що він більше не худорлявий хлопчина, який робив усе, щоб інші його не помічали. Тепер дзеркало показує йому відображення чоловіка, якого можна жадати. І він сподівається, що десь там у місті є жінка, яка одружиться з ним. Звідтоді не минає і дня, щоб він не мріяв про ту незнайомку. Він наділяє її найкращими якостями. Ніжна, промениста, любляча, уважна, милостива й сильна. З нею він уникне нудьги, задушливої атмосфери сімейного дому, його лукавства. Йому більше не доведеться прикидатись.

Якось уранці він підловив сусідку на тому, що вона розглядала його під час тренування. Така собі стара жінка, яка завжди жила сама. Її вікно виходить у їхній спільний внутрішній двір. Надворі — волого і спекотно. Піт виблискує на його голому торсі. Сусідка не рухається, обличчя сховано в тіні. Та він відчуває силу її погляду, що обпікає спину. Дуже нервує від змішаного почуття збудження й відрази. Закінчує тренуватися у стані незвичної напруги.

Сестра розказувала про цю жінку такі речі, коли він був іще малим, що йому ставало лячно.

— Знаєш, чому в сусідки випали всі зуби?

— Ні, не знаю.

— Бо вона їсть живих дітей!

— Та ні!

— Найправдивіша правда. Їй віддають хлопчиків, які не підкоряються батькам. Вона починає з голови й закушує ступнями. Навіть сандалі не випльовує! А на десерт — їхні іграшки! А знаєш, чому щосуботи від сусідки так дивно пахне?

— Ні, не знаю.

— Бо вона готує рагу з дітей, приправлене зловленими мухами. Тому в неї в роті немає навіть однісінького пенька. Вона пережувала

багатьох неслухняних хлопчиків!

Він кричав сестрі, щоб замовкла. А вона з палаючими від злості очима вигадувала все нові й нові жахливі подробиці. Від того її оповідки набували більшої вірогідності. Шок від клацання щелеп, які змикаються на черепі, і скреготу зубів, що ламаються, переслідував Самюеля тижнями. Він утікав, навіть коли лише думав, що угледів сусідку на вулиці.

Цього ж ранку, поки він розминає м'язи, відчуває, що тремтіння, яке пробігає напруженою шкірою, — не від страху. Ніде правди подіти: від задоволення, того задоволення, яке Самюель не вмів поки що назвати. І щоразу, кожного наступного дня, коли відчував, що за ним шпигують, оте відчуття, дразливе й розслабляюче водночас, робило його рухи витонченішими, безрозсуднішими, наче він грав у виставі. Та відразу по тому ним заволодівало сум'яття. Тоді минало кілька днів без тренувань. Потім, заспокоєний власною рішучістю більше не піддаватися тій необачній слабкості, повертався у двір, кусаючи губи, коли проходив повз її вікна. Те сум'яття було сильнішим за нього: він сподівався побачити у вікні силует старої жінки.

Але гра без зобов'язань раптово припиняється. Сусідка після того, як упала зі сходів, потрапила до лікарні. Її незабаром померла від сепсису.

Між ним і сусідкою — жодного зв'язку. Він не має нічого спільного зі зламаними сходами і ще менше — з брудом у міських лікарнях. Та, незважаючи на всі зусилля урезонити себе, Самюель відчувається винним. Усе, що відбувалося між ними, було огидним. Жінка старша від його матері. Жінка, у якої не залишилося зубів! Він дозволяв їй роздивлятися своє тіло. Він шукав її погляду. Він підживлювався ним. А вона заплатила своїм життям за миті, яких узагалі не мало бути. Він мусить узяти себе в руки. Він забороняє собі будь-які пестощі, та на зміну приходять сни. І в нього починаються нічні полюції, які приголомшують його вранці.

Мати нічого йому не пробачала. Прискіпливо перевіряла простирадла і, якщо знаходила підозрілу цятку, лаялась, ображала й шмагала батогом. Можна було скільки завгодно казати їй, що він себе не «чіпав», що не здатен контролювати сни, які, на її думку, забруднюють його зсередини, — вона не відступалася: він занапащає себе, якщо не тримає «в чистоті» для тієї жінки, на яку вона для нього

сподівається. Мати поводиться так, наче слова її можуть управляти силами, контроль над якими не дається навіть Самюелеві. Вона нещадна, але йому подобається її рішучість. Він ніколи не забуває подякувати їй після того, як мати випускає батіг з рук, наче вона обдарувала його своєю милістю. Коли ж він залишається наодинці з собою, обіцяє, що наступного разу плюне їй в обличчя, чого ніколи не робить і завжди жалкує з цього приводу.

Після покарання батько перевіряє сліди, залишені шкіряними ременями на почервонілому тілі. Незмінний ритуал. Він знімає з сина сорочку, змащує маззю рани, впевнюється, що на спині не залишиться видимих шрамів, і починає ридати.

Мадам

Самюель підозрює, що жінка, яку для нього вибрали, не має нічого спільного з тією, котра приходила до нього у мріях. Особливо після короткої розмови з батьком. Той згадав про багату жінку. Тож вона має бути старшою за нього. Такі домовленості не рідкість. Самюель заспокоює себе, уявляючи наповнений усілякими зручностями будинок, де гроші не будуть проблемою. Може, навіть добре одружитися із досвідченою жінкою, яка вестиме його й поділиться своїми знаннями з практики кохання. Бо найбільше його турбувала перша шлюбна ніч. Він незайманий. І йому відомо, як мати наполягала саме на цьому, щоб укласти шлюб.

Його майбутня дружина, як і має бути, провела власне розслідування. Намагалася перевірити, чи не ходять якісь погані чутки про молодого. Вона зустрілася з його матір'ю, яка намалювала найпривабливіший портрет сина: у нього прекрасне здоров'я, відмінний апетит, тримає себе у гарній формі, ніколи не виходить з дому без супроводу старшої сестри. Мати подбала зробити фото Самюеля, які показували його у вигідному світлі. На них проступають усі риси юної свіжості, а добре доглянута борода свідчить про мужність.

Самюель мріє про пишну церемонію з музикантами у театральних костюмах, про нескінченний, але святковий обід у престижному місці. Всі очі звернуті на нього. Він покаже себе на належному рівні, батькам не доведеться червоніти за нього. І відчує радість, коли вперше побачить свою дружину. Але обличчя матиме замкнутий і похмурий вигляд, щоб і мати, і батько зрозуміли, наскільки йому сумно покидати родинне гніздо.

Коли Самюель заходить до зали для прийомів, йому здається, що він потрапляє у передпокій, де запрошені знайомляться, настільки вона незугарна, невиразна й тісна. Тут занадто жарко, незважаючи на антикварний вентилятор зі зламаними лопатями, що крутиться на стелі і чиє скреготіння було єдиною музикою, яка протягом двох годин супроводжувала шлюбну церемонію. На столах попід облізлою стіною стояли наїдки. На паперових скатертинах розташувалися широкі тарелі

зі шматками рожевої шинки, смажених на грилі сосисок і цілих курей, чий аромат змішуються із запахом поту.

Гості з іншого боку приїхали першими. Замість того, щоб пишатися своїм одягом молодого нареченого, золотим ланцюгом, що виблискує на шиї, новими шкіряними черевиками, Самюель почувається перед ними радше якимось посміховиськом. Йому здається, що він бере участь у якомусь негідному маскарадї з перевдяганням. Він скутий, у роті пересохло, не здатний відповісти повною фразою на компліменти, що їх прийнято казати щасливчикові, на якого впав вибір і який з'єднається із жінкою свого життя.

Сестра ж, яку переповнює енергія, говорить замість нього, повторює кожному, хто хоче слухати, наскільки її брат щасливий, підсміюється з очевидного братового збентеження, пояснюючи все тим, що йому нетерпеливиться зустрітися з тією, на яку всі чекають і яка явно запізнюється на власне весілля. Вона зграбно тримається на підборах-шпильках, які вигідно підкреслюють і відтіняють її природну грацію. У Самюеля запаморочилося в голові від поведінки сестри, і він дозволив їй продовжувати гру.

Його мати пурхає від одного гостя до іншого. Вона зібрала волосся в копицю, закріпила шпилькою у формі ящірки, обсипаної стразами. Її зап'ястки поважчали від численних браслетів, підвіски яких подзенькують від найменшого руху. Яскраво-червоний плюмаж на блузі притягував погляди. Він виблискував, незважаючи на жовтувате світло обтягнутих ажуровими абажурами ламп, що тьмяно світили. Самюель вважав її гарною і рідко відводив погляд.

Батько ж більшість часу розглядає потерті килими, які вкривають частину підлоги. Йому хочеться, щоб усе це скоріше закінчилося. Так само збентежений, як і син, він усе ж двічі підходив поплескати його по спині.

— Розслабся трішки. Тебе не на смерть ведуть.

Коли ж Мадам в оточенні кількох членів своєї сім'ї входить до зали, присутні розступаються, щоб дати їй пройти. На мить усі завмирають, наче зовсім не лишилося повітря, щоб дихати. Самюелева мати підходить до сина і зі сльозами на очах нахиляється до нього.

— Ніколи не забувай, що я тебе люблю. Все, чого я хочу, це щоб ти був щасливий.

Мадам прямує до балдахіна, встановленого в центрі зали, під ним і має відбутися церемонія. З кожного боку поставили плетені кошики, повні свіжозрізаних пурпурових жоржин. Мати підштовхує Самюеля до балдахіна.

Нерозлучники

Слова й жести, якими вони обмінюються, щоб скріпити свій союз, якісь розмиті. Все відбувається швидко. У Самюеля голова йде обертом, та він напускає на себе вдавану байдужість, хоча серце у нього калатає так, що здатне викрити його будь-якої миті.

Тільки-но оголосили, що шлюб укладено, гості поспішають до напоїв і наїдків. Розмови й сміх поступаються місцем шерехові жування і смоктання. Все було з'їдено й випито за кілька хвилин. Мадам робить знак своєму новому чоловікові слідувати за нею. Після поспішного прощання із сім'єю Самюель опиняється надворі. Стоянка зовсім поряд, там на молоду пару чекає велике авто. За кермом — жінка в уніформі. Самюель вражений: Мадам досить заможна, щоб мати у себе на службі таку працівницю.

Сидячи на задньому сидінні біля незнайомки, Самюель роздивляється міські вулиці так, наче ті назавжди зникають з його життя. Світло цієї післяобідньої пори, ще досить яскраве, різьбить тіні на фасадах будинків і ятках торговців. Коли авто об'їжджає велику площу, Самюель обертається, щоб кинути останній погляд на район, у якому минуло його дитинство, дахи найвищих будинків якого видніються за евкаліптовою алеєю. Потім авто повертає на південь, у тому напрямку місто почало рости кілька років тому. Незабаром старі, часто сторічні особняки, які краще витримують землетруси, поступаються місцем новобудовам з бетону. Було засипано ділянки боліт, які кишіли комарами, щоб можна було звести нові житлові комплекси, але жодне дерево не мало часу розпуститись у цій негостинній місцині. Самюель здивований і нишком дещо розчарований. Він був переконаний, що багата жінка живе у північній частині міста, де величні особняки демонстрували власну зарозумілість. Його уява вже висадила на задньому дворі будинку зелений сад, у якому з фонтана били струмені води. Він бачив, як сидить на лавці з тесаного каменю, годуючи численних пташок, приваблених красою цього щедрого місця.

За всю дорогу Мадам не вимовляє жодного слова. Вона сидить прямо, в руках стискає маленьку чорну велюрову сумочку, яку все ж

відкриває, щоб дістати помаду й дзеркальце. Вона поправляє макіяж, не звертаючи на нього жодної уваги. Саме тоді Самюель може вперше роздивитися її. Вона явно десь віку його матері. А можливо, й старша. Не те, щоб зморшки, які прокладає час довкола очей і губ, були такими вже й помітними, але складки на шиї, почасти приховані під важким кольє, брехати не можуть. Юність залишила на її обличчі риси жвавості й упевненості. Від неї віє вишуканістю. У неї дуже довгі руки. Йому не зрозумілий материн вибір. Якби він випадково зустрів її на вулиці, то подумав би: ось жінка, яка була колись дуже гарною. Він — її чоловік. Він не зможе дати їй дітей.

Авто проїжджає жвавим районом; колишне село, захоплене містом. Бараки з іншої епохи, майже руїни, сусідять із будівлями, на яких іще не просохло вапно. Біля торжища, на якому селяни продають плоди свого врожаю, Мадам показує водійці на вуличку, що сховалася між рекламними щитами, які вихваляли неабияку якість зубної пасти. Машина зупиняється в кінці провулка. Мадам платить жінці в уніформі. Самюель називає себе дурнем, коли розуміє, що автомобіль просто було орендовано з такої нагоди. Він спостерігає, як той зникає в клубах куряви. Вуличка не вимощена, й у повітрі плаває дух коров'ячого посліду. Він розглядається, наче висадився у чужій країні, заповнений враженням, ніби дістався кінця світу. Хоча від дому, який нещодавно покинув назавжди, його відділяє всього кілька кілометрів.

— Сюди.

Вона показує на мур, що зливається з кінцем провулка. Огорожа місцями заросла плющем, під яким видніються двері, зроблені зі старих дощок. Мадам відчиняє її ударом ноги, що як влита сидить у черевикові. Причеплений до перекладки дзвоник видає проіржавлений звук.

— Заходь.

Йому доводиться пригнутися, щоб переступити поріг. Доріжка з маленьких пласких камінців, обсаджена погано доглянутими кущиками, веде до будинку, зануреного в тінь трьох прекрасних чорних шовковиць, які дряпають його своїм розпростертим віттям. Біля дверей на них чекає аж надто товстий чоловік із сивиною в бороді. Він мимрить кілька слів, коли Самюель вітається з ним сором'язливим кивком голови, думаючи, що то слуга. Самюель трохи тремтить, коли проходить у будинок, який віднині буде його домом.

Мадам знімає черевики. Не кажучи й слова, піднімається нагору, лишаючи Самюеля віч-на-віч із чоловіком, який поспішає запропонувати йому чаю. Самюель намагається притамувати незручність, що охопила його. Йому не подобається ні мовчання, в якому він п'є маленькими ковтками свій засолодкий чай, ані те, як незнайомиць, сидячи навпроти в обтягнутому тканиною кріслі, з якого стирчать нитки, безцеремонно його розглядає. Раптом тишу розтинає різкий крик, від якого Самюель підскакує і перекидає чашку з чаєм. Чоловік підводиться, виходить з кімнати і повертається за кілька хвилин із кухонним рушником. Він важко опускається на карачки. Старанно тре маленькі вологі плямки, які залишив чай на килимі. Він важко дихає, наче така проста дія вимагає від нього непомірних зусиль. Самюель врешті набирається сміливості сказати кілька слів.

— Що то було?

— Де?

— Крик.

— А, це!

Чоловік із зусиллям підводиться й робить Самюелеві знак іти за ним. Вони входять на кухню. Біля вікна висить овальна металева клітка, в якій дві маленькі пташки сидять на жердинці. Їхні яскраві жовтогарячі голівки контрастують з ошатним зеленим пір'ям. Чоловік приставляє губи до клітки. Він видихає повітря у бік цих двох пташок, і вони відразу починають махати крилами, стрибають по клітці й пронизливо кричать, аж поки не завмирають на своїй жердинці. Чоловік повертається до Самюеля, його кругле обличчя розпливається в широкій усмішці.

— Це нерозлучники. Той, у якого на дзьобі жовта цятка, — самець. А інший, як не дивно, — самка. Від них багато шуму, але за ними так приємно спостерігати.

— Нерозлучники?

— Так, папуги, які зазвичай живуть парою. Вони не можуть жити одне без одного.

— Чому?

Чоловік, замість того, щоб відповісти, коротко гигає. А потім бере його за руку. Вони піднімаються на другий поверх. Чоловік відчиняє якісь двері і заштовхує Самюеля у велику ванну кімнату.

Половину її займає душ, плитка облупилася. Стіни просякли стійким запахом вологості. Плями цвілі вкривають стелю.

— Маєш приготуватися. Вона чекає на тебе у своїй кімнаті.

Чоловік починає знімати із Самюеля куртку.

— Ти що робиш? Не чіпай мене!

— Хутчій, вона не любить чекати.

— Облиш мене!

— Роздягайся.

— Навіщо?

Чоловік знову засміявся, наче Самюелеве питання було дурнувтим.

— Після душу вдягнеш ось це.

Він показує нічну сорочку на вішаку.

— Мій вітальний подарунок. Її кімната в кінці коридору праворуч.

Самюель залишається сам. Він ніколи не думав, що його перша ніч із жінкою пройде ось так. Він роздягається, приймає душ, виконуючи вказівки того чоловіка, наче в нього немає вибору. Він довго стоїть під гарячими струменями води. Густо намилюється й пестить себе, але нічого не відбувається.

На довгому дзеркалі, що висить на дверях, зібралася пара. Він натягає на себе нічну сорочку. Його відображення починає з'являтися у дзеркалі. Якийсь привид. Сорочка, пошита з надзвичайно тонкої бавовни, майже прозорої, завелика на нього. Через тканину вгадуються контури тіла. З волосся й бороди ще стікає вода. Він трохи розставляє ноги, щоб вивільнити член. Маленька штучка, яка від ковтка крові набуває властивості розпрямитися.

Він виходить у коридор, стукає у двері останньої кімнати. За якусь мить переступає поріг. Мадам стоїть біля широкого вікна з двома стулками, навпроти ліжка з балдахіном. Самюель іще не бачив таких меблів, імовірно, куплених давно й за кордоном. Москітна сітка, яка спадає згори, огортає його і робить схожим на корабель, що якимось дивом опинився посеред кімнати. На Мадам — та сама сукня з атласного крепу, в якій вона була на церемонії. Свою кашемірову шаль вона поклала на спинку крісла червоної шкіри. У неї голі ступні, тож Самюель зосереджується на її ногах, струнких і довгих. Навіть не наважується поворухнутись. Чекає від неї сигналу.

— Ти любиш дивитися на захід сонця?

Він підходить. Вона відсуває завісу з тюлі й прочиняє вікно, що виходить на зарослий якимись густими кущами та високою папороттю сад. Удалині видніються покриті зеленню горби; промені західного сонця запалюють їх золотом. Повітря, насичене запахами, що підіймаються від землі, проникає в кімнату.

— Якщо нахилишся вліво, побачиш сонце над Абрикосовою долиною. Не знаю, чого та долина так зветься. Ніколи не бачила жодного абрикоса в її околицях. Може, колись люди їх там садили, хтозна?

Її чіткий, на диво глибокий як для жінки голос йому подобається. Самюель зауважує для себе, що це, мабуть, тому, що вона палить. Він примітив іще в машині, що кінчики її пальців злегка пожовтілі.

Вони якийсь час дивляться разом, як зникає сонце за пагорбом, заливаючи кімнату червонястим теплим світлом. Мадам знімає сережки, кольє, розпускає зачіску. Її волосся, звільнене від шинйону, спадає на плечі. Вона видається молодшою. Сидячи на краю ліжка, вона не поспішаючи вивчає тіло Самюеля, який стоїть перед нею.

— Підніми поли твоєї нічної сорочки.

Батько дав йому зрозуміти, що чоловік насамперед має бути слухняним. Й особливо повинен таким бути першої ночі. Насолода, яку він приносить своїй дружині, є твердою основою його шлюбу.

— Вище.

Схвильований, він уперше показує свою чоловічу гордість жінці.

— Розстав ноги.

Вона підводиться, стає позаду нього. Знімає з нього нічну сорочку. Пригорнувшись до його спини, вона вдихає запах його волосся, пестить його бороду, її рука ковзає торсом до низу живота, куйовдить пух на лобку.

— Йди на ліжко. Швидко.

Він дивиться, як вона роздягається за пологом ліжка. Вона дозволяє сукні ковзнути вздовж тіла, знімає бюстгальтер, трусики, кидає все просто на підлогу. Відсуває полог, наближається до нього.

— Лягай.

Він тремтить, але кориться. Твердою рукою вона бере його член. Самюель мимоволі відхиляється.

— Не рухайся!

Вона йому мастурбує.

— Хочу бачити твої очі. Скажи, що ти це любиш.

Самюель не може говорити. Вона схиляється над ним і пильно дивиться. Проводить пальцем по губах свого молодого чоловіка.

— Ти гарний. І гарно пахнеш.

Її довге волосся спадає на Самюелеве чоло. Його дивує, яка груба в неї шкіра на стегнах і на животі.

— Приголуб мене.

Він торкається її в'ялих грудей. Вона цілує його. Він не приймає цього першого поцілунку, зняковілий запахом її видиху. І отримує сухого ляпаса.

— Не опирайся!

Вона цілує вдруге й ворушить своїм язиком у Самюелевому роті. Він відштовхує її і підводиться з ліжка.

— Що сталося?

— Я не можу.

Вона коротко гиготнула. Він не наважується глянути на неї. Швидко вдягає нічну сорочку. І тут помічає, що двері спальні напівпрочинені. У шпарину видно, що за ними боком стоїть чоловік. Можливо, він усе бачив, а Самюель навіть не зауважив цього.

— Забери його.

Чоловік бере його за руку й веде до іншої кімнати в кінці коридору, набагато меншої від спальні Мадам.

— Спатимеш тут, разом зі мною. Я підготував для тебе ліжко.

Він вказав на матрац, кинутий просто на підлогу.

— Чому я маю спати у кімнаті слуги?

— Тут немає слуг, у цьому домі.

— Не розумію.

— Тобі не сказали?

— Що?

— Ти — її другий чоловік. Я — перший. І якщо ти слухатимешся мене, все буде добре.

Мосьє

Самюель лежить скручений, як пес, і слухає виснажливе хропіння Мосьє. А коли нарешті засинає, то бачить три кошмари підряд: за ним ганяються повітряні змії з головами гігантських мух і намотують йому на шию гострі, як лезо, мотузки; підлога у його дитячій кімнаті, затоплена мусонними дощами, гниє і розвалюється прямо під ногами, конає у пекельному скреготі, тягне його з собою до смердючого горщика, в якому він задихається; тарган, попри свої розміри, зумів залізти йому під ніготь великого пальця. Він міг скільки завгодно кричати, просити допомоги у батька, у матері, сестри, сусідів, незнайомців на вулиці, всі казали йому, що комаха тепер у себе вдома, під нігтем його великого пальця. Тарган житиме там, ритиме тунелі, їстиме його тіло, робитиме діток, вгризатиметься в його органи, щоб прогнати своє незліченне потомство. Не знаходячи виходу, він вирішує відрізати собі палець, але всі ножі якимось дивом зникли.

Після пробудження Мосьє з явним задоволенням заходжується коментувати душевне сум'яття молодого.

— Тобі добре спалося? А, так, видно, що тобі снилося щось приємне!

Самюель не відповідає на глузування.

— Йди готувати для неї сніданок. Вона наполягає на тому, що саме ти маєш його подавати.

Жодної реакції.

— Вже тиждень, як вона на тебе чекає! Нумо, підводься і йди на кухню!

— Дай мені спокій!

— Не вийде. Вона не хоче, щоб я тебе залишав хоч на секунду.

Йому до болю забракло запаху домівки, свого ліжка, маленького дворика, де він тренувався. Сумує навіть за нудьгою, тягучою, як зітхання вуличок у його кварталі. Його попереднє існування нічийного молодика видається тепер ідилією. Незважаючи на їхні обридливі сварки, він зі щемом у серці згадує всі ті історії, які сестра розказувала йому, щоб він швидше заснув. У своїй уяві він захоплюється нею. Він казав їй слово — мушля, ліс, жабка, — і вона відразу виплітала

оповідь, сповнену незвичних персонажів і неймовірних пригод. Вона всього на п'ять років старша, та в його дитячих очах була вже дорослою. Він так любив її. І ніколи не думав, що настане час, коли відчуватиме себе обманутим і покинутим. Він упав у глиб провалля: вона погодилася з батьками, щоб його зневажили до ролі другого чоловіка. Гаразд, жінка набагато старша від нього, та навіщо його аж так принижувати? Він проклинає свою сім'ю, що приховала від нього правду.

Він зовсім не був готовий до обставин, у яких тепер опинився. Відтоді, як переступив поріг свого нового будинку, він увесь час зачинений у кімнаті Мосьє. Той із якоюсь дивною веселістю приносить йому поїсти: переварений, як на його смак, рис і свіжі фрукти. Він ледве торкається їжі. Увечері Мосьє глузує з нього:

— Йди до неї в ліжко. Вперед! Чи тобі потрібна моя допомога?

Як він наважується так говорити з ним та ще й веселитися? Він повторює, що вони одружені зі справедливою жінкою. Жінкою порядною й чесною. Багато чоловіків вхопилися б за такий шанс.

— Я знаю чоловіків, яким не пощастило у шлюбі. Їхні жінки стають жорстокими, якщо ті їх не задовольняють. І не вагаються принизити їх публічно. Виганяють їх з дому, викидають на вулицю. Знаєш, з тобою теж може таке статися. Тож що вирішуєш? Ти язика згубив? Чи щось інше?

Самюель накриває голову подушкою, щоб не чути його й не бачити.

— Ти не розумієш, як тобі поталанило. Ти прийшов у дім, де міг би знайти своє щастя. Ми втрюх, ми можемо добре ладнати.

Чоловік сідає просто на підлогу, поряд із матрацом, на якому лежить Самюель. Кладе долоню йому на живіт.

— Ти добре дбаєш про своє тіло. У тебе гарні м'язи. Не переживай, усе буде добре.

Самюель з силою відштовхує його руку. Йому незрозуміло, як цей чоловік до нього ставиться. Він видається йому вульгарним. Його великий живіт — незугарним. Він його боїться.

Мосьє сміється, задоволений такою агресивною реакцією Самюеля. І без усякого сум'яття переходить на апетити Мадам. Він наполягає: вони не втратили своєї інтенсивності, незважаючи на її роки. Самюель кричить, щоб той замовк, а Мосьє ще докидає, наче

сподіваючись, що його слова можуть викликати прихильність юнака. Самюелеві ще ніколи не доводилося чути, щоб хтось уживав такі грубі вирази.

Якось увечері, коли він уже збирався спати, до нього долинають протяжні стогони, в які вплітаються хрипкі зітхання. Він виходить у коридор і прямує до кімнати Мадам. Безшумно наблизившись до залишених прочиненими дверей, він зупиняється, вражений побаченим. У напівтемряві вирізняється широка спина Мосьє. Його голова — поміж ніг Мадам. Він пожирає її статевий орган. Самюель не може стримати здивованого вигуку. Мосьє підводить голову і помічає його у рамці дверей. Робить йому знак приєднатися, та Самюель тікає.

Він скочується сходами, навіть не помічаючи цього, ховається в саду, що тягнеться вздовж задньої стіни будинку. Йому треба вирватися, вдихнути здорове повітря, яким до цього ніхто не дихав. Він валиться у прохолодну траву й дивиться крізь сльози на всіяне зорями небо.

Сцена, свідком якої він щойно став, залишила поріз у його душі: виявляється, такий акт можливий між двома особами. Він робить для себе відкриття, що секс — це темне марево і його одвічний рух зголоднілими судинами тварин також присутній і в тілі людському. Бо саме це він побачив у тій спальні: двох тварин.

Він, котрий мріяв про молоду дівчину одного з ним віку, про ніжні рухи двох закоханих, він просто піддався впливу зужитих кліше. Він сам собі розказував прісні історії про кохання і його заспокійливі втіхи. Реальність же не має нічого спільного з його фантазіями. Тож він питає себе, чим у цій ситуації можуть прислужитися йому сердечні пориви і почуття, які їх притлумлюють.

Ібіс

Самюель допомагає готувати, подає їжу Мадам і Мосьє. В інший час він по можливості уникає їхньої присутності. Їсть, коли залишається сам на кухні. Займається нерозлучниками, чистить клітку, насипає зерно в годівницю. За будь-якої нагоди тікає в закинутий сад. На колись квітучих алеях ростуть бур'яни. В застояній воді погано доглянутого озера знемагає латаття, над яким кружляють рої комах. Яюсь, притулившись спиною до шовковиці, що росте поруч, він довго спостерігає за їхнім безконечним танцем, суєтним й одурілим. Аж поки не задрімав і йому приснився сон:

Він іде гладеньким озером, справжнім дзеркалом. Його відображення слідує за ним під водою, як слухняна рибка. З неба долітає крик. Він підводить голову. Червоний птах здіймається до сліпучо-білих хмар. Може, то ібіс. Бачив колись картинку у шкільному підручнику. Він витягує шию, щоб простежити політ птаха, поки того ще можна бачити. І непомітно для самого себе з кожним кроком починає занурюватися в озеро. От уже тільки голова залишається над неспокійною водою. З не відомих Самюелеві причин озеро сердиться. Гарчить, як пес, випльовує на поверхню білувату піну. Самюель відкриває рота, щоб закричати. Чим довше кличе на допомогу, тим більше заковтує води. І прокидається у ту мить, коли пазурі птаха хапають його за волосся і враз витягують з води, рятуючи від неминучого втоплення.

Мабуть, уже якийсь час дощить, бо його одяг промок. Уві сні він сповз на землю.

— Ти що робиш?

Він розплющує очі. Перед ним стоїть його батько з парасолею в руці. Самюель трохи вагається, перш ніж розгублено підвестися. Може, він ще спить.

— Підводься, бо помреш!

Йому не сниться. Його батько насправді тут, перед ним, звільнив обличчя від запони кольору іржі, яку носить, й уважно дивиться своїми круглими очима. Самюель ховається під його парасоллю, міцно обіймає. Батько ласкаво відсторонюється.

— Обережно, забрудниш мене.

— Перепрошую, тату.

Він навіть не може пригадати, коли останній раз називав так батька. Розчулений до сліз, Самюель запрошує його досередини.

— Краще залишимося тут.

Вони йдуть у кінець саду й ховаються під дашком сарайчика для інструментів. Батько ніжно обтирає хустинкою обличчя сина. Самюель впізнає занадто гострий парфум, яким той просякнутий.

— Що ти робив, лежачи, як тварина, у багні? Не надто розумно з твого боку. Поглянь на свій одяг!

— Я нещасний, найнещасніший з усіх!

— Заспокойся, я тут.

— Так, ти тут. Ти прийшов, нарешті прийшов.

— Усе владнається, мій хлопчику, не переживай.

— Так, тепер усе владнається, ти нарешті прийшов по мене.

— Не говори дурниць, ти не можеш повернути все назад.

Він дивиться на батька з нерозумінням.

— Ти прийшов не для того, щоб мене забрати?

— Ні, Самюелю.

— Чому тоді зволив прийти? Щоб переконатися, що я переповнений щастям?

— Не нервуйся так.

— Чи щоб побачити найблагополучнішого серед одружених чоловіків?

— Прийшов, щоб поговорити з тобою.

Він рвучко закриває свою парасолю, підходить упригуп до сина, ніби хоче повідати якусь таємницю.

— Послухай мене, я знаю, що тобі нелегко, але ти не усвідомлюєш навіть, які у нас через тебе проблеми.

— Які проблеми?

— Вона на тебе скаржилася. Приходила до нас, щоб на тебе поскаржитися! Уявляєш? І твоя мати мусила витримати таке приниження.

— Скаржилася?

— Перестань клеїти дурника! Ти одружений, виконуй свої обов'язки. Я не маю тобі про це нагадувати.

— Ти не сказав мені, що в неї вже є чоловік.

— Це нічого не міняє.

— Поясни.

— Ти тут уже три місяці, а ще жодного разу не виконав свій обов'язок. Вона не віддасть гроші, які обіцяла твоїй матері, поки ти не візьмешся за розум. Шлюб нічого не вартий, якщо ні до чого не веде. Я досить ясно висловлююся?

Він кладе руку на синове плече.

— Чому ти змушуєш мене казати тобі такі речі?

— Моє життя розбите.

— Перестань нарікати. Воно ще погіршиться, якщо ти не задовольнятимеш свою дружину.

— Мені вже нічого втрачати.

— Е ні, тобі є ще багато чого втрачати! Вона не лише не віддасть гроші, які обіцяла, вона ще й розголосить по всіх усядах, що її молодий чоловік неспроможний. Ти про таке не думав?

— Я хочу, щоб ти забрав мене додому.

— Чоловік, який не спроможний... Уяви, яка ганьба для сім'ї, який сором... Жодна жінка тебе не захоче... Ти цього хочеш?

— Ні ж бо!

— Думаєш, твоя мати заслуговує на таке? Подумай про сестру. І про мене. Хочеш, щоб усі довкола з нас знущалися?

— Ні!

— Тож дій як чоловік.

Доц припустив іще більше. Самюель дивиться на батька, який іде під своєю чорною парасолею, наче син уже помер. Підвівши голову, він помічає Мосье у спальні Мадам. Стоячи біля вікна, той спостерігав за всією сценою. Невдовзі Самюель чує звук автомобільного двигуна — таксі, яке везе батька додому.

Сигарети

Нічний бриз грається шторами у спальні. Повний місяць осяває холодним синюватим світлом ліжко з балдахіном. Самюель ковзає під ковдру, намагаючись робити якнайменше шуму. Він дивиться, як вона спить. Уперше бачить її обличчя без макіяжу. Зачіпляється поглядом за її перенісся, довге й пряме, за її напіввідкриті губи, за жовтувату емаль зубів, за слід, залишений сережкою на мочці її вуха. Кінчиками пальців торкається округлості її плеча. Від його легкого доторку вона різко прокидається.

— Чого тобі?

— Я... я прийшов...

— Ну? Ти язика проковтнув? Ти прийшов, щоб...? Кажи давай!

Від її грубого тону він не може вимовити й слова.

— Встань і ввімкни світло.

Коли спальня освітілася, Мадам сідає, підклавши під спину подушку. Простягає руку до нічного столика біля ліжка, щоб ухопити пачку сигарет. Запалює одну, видихає клубок диму й дивиться просто йому у вічі.

— Ти вважаєш мене застарою? Не на твій смак?

— Ні.

— Якби ти бачив себе, то зрозумів би, що не вмієш брехати. Ти боїшся мене?

— Ні.

— Сподіваюсь, що ні! Я хочу тебе, ти помітив?

— Так.

— О, а ти здатний варіювати свої відповіді. Я не хочу примушувати тебе. Якщо ти ще не готовий, я почекаю.

— Батько мені казав інше.

— Не варто так довіряти батькам. Можеш повертатися до себе, якщо хочеш.

— Ні.

Вона вперше посміхнулася до нього. В її очах він побачив смішинку, а може, то були лише глузи.

— Роздягайся.

Самюель знімає нічну сорочку, подаровану йому Мосьє. Йому неймовірно важко підкорятися цій жінці.

— Ти сховався в тінь. Підійди ближче до лампи й повернись до мене. Ну, ти знаєш, чого мені хочеться?

Він не наважується на відповідь.

— Бачити, як мій чоловік себе пестить. Можеш таке?

Він киває.

— Ну ж бо, вперед.

Він нерішуче погладжує волосся на своїх грудях.

— Ні, роби так, наче ти сам-один.

Його рука ковзає вниз.

— Іще нижче.

Він бере в руку свій член.

— Так, саме так, ти не маєш мене соромитися. Моєму чоловікові нема чого приховувати. Я хочу все про нього знати. Покажи, як він робить, щоб задовольнити себе.

Він заплющує очі, його член набухає. Продовжує пестити себе. Серце ледве не вискакує з грудей. За якийсь час розплющує очі. Вона розставила ноги, щоб він міг бачити її вульву.

— Ти гарно все робиш. Підійди. Ні, не зупиняйся, продовжуй, нічого не приховуй. Я хочу бачити задоволення в твоїх очах, на твоїх губах. Ближче, покажи кінчик язика. Так, тобі подобається, бачу, тобі подобається, покажи язик. Воно гарне, гаряче, оте рожеве, що з'явилося в бороді. Так, як добре ти все робиш, знову, проведи язиком по губах, повільніше, ще повільніше, так, саме так... Ходи сюди.

Самюель лягає поруч. Вона гасить сигарету.

— Лягай на живіт.

Він вагається.

— Лягай на живіт!

Вона мацає його сідниці, лиже спину, кусає за шию. Починає хрипко дихати. Хапає його за волосся й повертає голову до себе. Самюель перекидається. Вона цілує його, ковтає його слину.

— Борода, потрися нею об мої груди.

Він виконує, в голові порожньо. Вона бере його яєчка, трохи стискає.

— Мій чоловік!

Усе відбувається швидко. Вона відразу засинає, обіймаючи його гаряче тіло.

Самюель підводиться вдосвіта. Він не спав. У голові рояться суперечливі думки. Те, як він став «чоловіком», залишило гіркий присмак на губах.

Мати отримає обіцяні гроші.

Мосьє провів ніч, очікуючи на нього. Коли Самюель входить до кімнати, він поспішає йому назустріч, притискає до свого живота.

— Від тебе пахне сексом, — шелестить йому на вухо.

Самюель вивертається з його обіймів, та Мосьє відразу тягне його до ванної кімнати.

— Мийся.

Він приєднується до Самюеля в душі.

— Посунься.

— Чого тобі ще треба?

— Лише твого щастя, нічого не бійся.

Мосьє намилює Самюеля, розтирає його тіло.

— Я вже й забув, наскільки шкіра може бути ніжною й пружною водночас.

— Чому ти глузуєш з мене?

— А що ти хочеш, щоб я робив? Змивай усе, я витру тебе й зроблю гарним.

Сидячи в нижній білизні на стільчику, який приніс Мосьє, Самюель дивується собі, настільки він слухняний перед цим опецькуватим чоловіком з такими вмілими руками. Той розчісує йому волосся, майстерно підстригає бороду, яка стає все чепурнішою.

— Ох, ця борода! Скільки помилок робиться під впливом ось цієї чорної штуки, яка росте на обличчі зрілого чоловіка! Тобі добра дісталася. І в тебе немає іншого вибору, крім як бути обережним. Жінки, у них слабкість до гарної бороди, ти ж знаєш. Вони не можуть протистояти покликові цієї зухвалої квітки. Її треба ховати, не виставляти напоказ, щоб не запалити вогонь адюльтеру. Ага, яку дивну владу має борода над жінкою! Коли мені було стільки років, як тобі тепер, яку ж я відчував спокусу відкрити її на вулиці, щоб прочитати у жіночих поглядах заборонене бажання! — Мосьє заходиться сміхом, наче сказав якийсь жарт. — Як мовиться: «Не варто, щоб поза стінами дому твоя кров заважала спокою твого тіла. Спокій твого тіла

належить твоїй дружині. Дружина — єдина, кому дозволено відкрити загороду твоєї крові». Ось, ти гарний, як місяць!

— Мені не подобається, що ти так зі мною говориш. І не хочу, щоб ти до мене ще торкався.

— У тебе є час змінити думку.

Самюель підводиться, щоб залишити ванну кімнату.

— Зачекай, не йди!

Мосьє йде до спальні й повертається з пакетом в руках.

— Я вже давненько його загорнув! Краще пізніше, аніж ніколи!

Самюель розриває кольоровий папір.

— Це тобі! Надягай, вона чекає на нас внизу.

Самюель надягає велике вбрання кольору іржі, зовсім нове. Цього ранку Мадам має намір прогулятися вулицями й уперше похизуватися своїми двома чоловіками. Вона гордо йде попереду. Самюель спотикається, погано розуміє, куди вони йдуть. Усе його тіло сконцентрувалося в очах. Він занадто активно крутить головою, щоб бачити, куди йде, і заспокоїти дихання. Мосьє бере його за руку, аби допомогти перейти людні, незважаючи на ранкову годину, вулиці. Самюель рясно пітніє у своїй новій одежі, яка стримує навіть його запах, на якусь мить йому здається, що померти було б краще.

Меблева фабрика

У неї є законні потреби, вона й не приховує. Тож вирішила задовольнити їх, узявши молодого чоловіка з добрим здоров'ям, такого, як Самюель, незважаючи на ціну, яку треба заплатити. Вона вважає його сором'язливим, та він швидко вчиться і демонструє свою міць. Її розважає його незграбність, вона керує ним — учить пізнавати задоволення жіночого тіла. Вона прямо каже йому про свої очікування, а не ходить колами. Запах його бороди зачаровує її і навіть збуджує: вона цього не в силі пояснити навіть собі. Після кохання вона розслабляється, обіймає його, називає ніжними іменами, які контрастують з її грубим голосом, обіцяє повести в ресторан, узяти в подорож, купити прикраси.

Поза спальнею і ліжком вона звертає на нього мало уваги, дивиться холодно, говорить відсторонено, коли дає вказівки. В присутності інших він взагалі перестає існувати. Вона не терпить, коли він встрягає в розмову з якимись зауваженнями чи думками. Коли він наважується на це, вона ставить його на місце кпинами, яким аплодують господарі дому. В неї іноді бувають гості, здебільшого сусідки. Вони приходять без чоловіків, п'ють алкоголь, що його у маленьких кольорових келишках подає їм Самюель до і після їжі. Мосьє готує страви на кухні.

Для Мадам оці вечори, рясно скроплені алкоголем, — джерело особливої гордості, нагода показати свого молодого чоловіка. Вона пустотливо натякає гостям, що зовсім не жалкує про свій новий шлюб. Самюель відчуває зацікавленість тих жінок, які намагаються розгледіти обриси його тіла, схованого від їхніх поглядів. Дехто з них торкається його або зумисне впускає склянку, щоб подивитись, як він нагинається і збирає скалки. Гості йдуть, розігріті алкоголем, збуджені розмовами під час вечірки, а Мадам, не гаючи часу, поспішає до своєї спальні. Вона стягує Самюелеві великі штани іржавого кольору й тикається головою поміж його ніг. Мосьє прибирає посуд.

Найбільше задоволення для неї — бачити його голим, коли він нерухомо стоїть, охоплений її поглядом. Саме в такі моменти вона впевнена, що він належить їй повністю. І у ці ж моменти серце

Самюеля випромінює байдужість. Він, який глибоко страждав, коли його переселили до цього будинку, знаходить певне полегшення у своїй покірності. Його життя має сенс, але той сенс усе більше його заморожує — настільки, що він забуває про можливість його змінити.

У Мадам меблева фабрика, що виробляє ліжка, крісла, столи з ротанга та бамбука, які вона в основному експортує, бо, як жартує Мосьє, жоден мешканець острова не купить такий мотлох. Щоранку за нею заїжджає співробітниця, щоб відвезти на околицю міста, де й розташована фабрика з її цехами й офісами.

Самюель не розуміє, чому жінка, власниця такого підприємства, дозволяє занепадати своєму будинкові й не вважає за потрібне найняти слуг, щоб зробити існування своїх двох чоловіків приємнішим. Коли її немає вдома, він нишпорить у її кімнаті, відкриває шухляди у шафах. Він ніколи ще не бачив стількох пар взуття, що належали б одній особі. Її гардероб вражає своїм різноманіттям. Порівняно з ним гардероб його матері видається бідним і невибагливим. Вона явно нічого не викидає. Самюель знайшов сукні, які вона могла носити, лише коли була дуже юною. Ціла шухляда комода переповнена кольє і браслетами, деякі зроблено з масивних шматків золота. У перламутровій утробі шкатулки з мушель упереміж лежать каблучки й сережки. У Мадам витончений смак щодо всього, що стосується її особи, але вона майже не виказує зацікавлення всім іншим. Жодні витрати не здаються їй даремними, якщо йдеться про догляд за її тілом, при цьому вона заледве погоджується замінити розбите скло.

Раз на місяць вона оплачує послуги косметологині, яка приходить додому, щоб зробити їй нігті й користується нагодою, щоб запропонувати їй цілу гаму косметичних виробів. Мадам її дуже цінує й увесь час повторює, що просто не може обійтися без цієї «рідкісної перлини». Самюелеві подобається бути присутнім на сеансах манікюру. Він не може не захоплюватися променистим обличчям дівчини, її чорним, ніби воронове крило на сонці, волоссям, яке густо спадає на плечі. Іноді пасемко ніжно торкається її щоки. Те, як вона напіврозтуляє губи, коли зосереджено наносить короткими мазками лак на нігті, настільки збуджує Самюеля, що він одного разу починає обережно пестити себе крізь своє просторе вбрання, і це не змогло сховатися від ока Мадам. Вона без пояснень звільняє дівчину.

Самюель настільки недосвідчений у тому, як парадоксально можуть виражатися почуття в намаганні приховати їхню справжню суть, що вважає, ніби ревності Мадам переходять у якусь форму прихильності.

Саме з того інциденту він починає приймати свій статус молодого законного чоловіка. Він поводить себе так, наче його єство, його особистість, його тіло виграють у ціні від самого того факту, що Мадам оточує його увагою й посилено стежить за ним. Він уже не так боїться надягати велику одіж кольору іржі. Дискомфорт, який спершу дошкуляв йому, поступився відчуттю захищеності власної плоті. Він помічає, як жінки, котрих він зустрічає на вулиці, крадькома кидають погляди на його прикриту бороду. Йому подобається гаяти час за розмовами з продавчинями на ринковій площі; він усвідомлює, який ефект справляє на декого з них його голос. Збентежений через невчасно виниклу ерекцію, він якнайшвидше притлумлює її. Тобто робить усе можливе, щоб бути гарним чоловіком.

Удар кулаком

Самюель подвоює обережність у стосунках з Мосьє. Він сумнівається у його намірах, не розуміючи причин його доброти. Мосьє мав би сприймати його як зловмисника, як суперника. Самюель певен, що той намагається приспати його пильність, щоб легше було ним маніпулювати. Мосьє захищає його, підсміюється з нього, пригощає солодощами. Наполягає, не зважаючи на вагання Самюеля, на тому, щоб стригти йому нігті, робити масаж ступень, чистити й прасувати його одяг. Він дає йому стільки ніжності, скільки Самюель ніколи не мав навіть у колі своєї сім'ї. Він не вміє приймати її й підживлятися нею.

Мосьє рідко залишає його самого, його, який любить довгими годинами мріяти в саду. Слідує за ним, як собака, що підлаштовується під крок господаря. Це втомлює й бентежить. Вони майже все роблять разом: готують їжу, прибирають у будинку, чекають на Мадам, обслуговують її. Він учить Самюеля готувати чай так, як вона любить, з медом і молоком. На ринку лає його, якщо він недостатньо торгувався за пучок редиски чи пачку сочевиці. Мадам перевіряє рахунки, і не можна перевищувати виділені кошти на харчі, які вона видає їм щотижня. Інакше у неї станеться напад гніву. А Мосьє з віком уже не виносить перепадів її настрою і робить усе, щоб їх уникнути. І плаче через дрібниці.

— Вона швидка на розправу, — довірливо казав він Самюелю. — Якщо забудеш своє місце в цьому світі, вона тобі нагадає. Вона тримається за власні принципи, і в твоїх інтересах їх поважати. Інакше ти втрапиш себе, тебе заповонять недоречні думки, від яких ти станеш негодящим і захирієш. Мусиш стежити, що там твориться у твоїй чоловічій голові. Бо в ній постійно крутяться думки. Іноді й проти неї. Будь обачним, бережи свою голову і мозок, що в ній оселився. Нелегко муштрувати людський мозок.

На Самюеля все більше давить така близькість, особливо коли він слухає поради Мосьє. Його безперервна увага, його запопадливі рухи й навіть співочі хвилясті переливи його голосу дратують. Самюель уже не може витримувати його манеру присьорбувати й приплямкувати за

столом, не кажучи вже про хропіння вночі. А коли він утікає від Мосьє при нагоді, то відразу чує, як наближається його човгання.

Одного дня Самюель б'є його.

Вони щойно помили посуд після вечері. Мадам пішла, не сказавши, куди йде і коли повернеться, що було звичним для них. Мосьє розважається з нерозлучниками. Самюель часто спостерігав за цим його заняттям — той відчував якесь дивне задоволення, дратуючи птахів, аж до того, що маленькі папуги заходилися лютим криком і стрибали по клітці, як навіжені. Їхні стривожені різкі крики нервують Самюеля. А може, йому просто шкода двох пташок, коли він уявляє себе на їхньому місці? Мосьє дме на них своїм смердючим видихом через ґрати клітки й дурнувато сміється зі спровокованої ним самим істерики. Самюель каже йому дати папугам спокій, та Мосьє вперто продовжує свою тупу гру. Тож він б'є його. Йому не вдається зупинитись. Самюель гамселив його кулаками по спині, по шиї, по голові.

— Ти припиниш колись, та чи ти колись припиниш, халамиднику!

Коли Самюель приходив до тям, на його долонях кров, а Мосьє стогне. Наче поранена тварина, що сховалася у власний біль. Нерозлучники не рухаються, застигли на своїй перекладині, ніби очікують, що найгірше попереду.

Фото

Мадам часто повертається після робочого дня похмурою. Скаржиться на проблеми на фабриці, глузує з незграбності співробітників, при цьому постійно нахваляючи себе. Вона не чекає ні від Мосьє, ані від Самюеля навіть кивка, їй просто потрібна публіка, щоб виговоритися. Вона не терпить, коли її перебивають. Її зовсім не цікавить, чим могли займатися її двоє чоловіків протягом дня. Єдине, чим вона переймається, коли заходить на кухню, — це благо папуг. Чи добре їх годували? Чи почищено клітку? Чи виносили їх у сад, щоб пташки мали змогу погрітися на післяобідньому сонці? Всю свою ніжність, як би мало їй не було, вона береже для нерозлучників, вважає Самюель, до них вона й звертається у множині: «Як справи у моїх малюсіньок? Сьогодні добре співали? Всі зернятка поклювали... Так, так, ви раді мене бачити, так, мені вас бракувало, так, ви чудові...»

Хоча Мадам повертається з фабрики роздратованою й спустошеною, не варто думати, що вона не вимагатиме свого, коли настане вечір. Її апетити не знають спочинку.

Самюель швидко розуміє, що не слід виявляти ініціативу у їхніх стосунках. Вона не потерпить, якщо він демонструватиме своє домінування у цій сфері. Перш ніж потрапити до її ліжка, він перед нею роздягається. Це вже стало звичкою. Вона наполягає, щоб він не поспішав. Поки він знімає сорочку, штани, білизну, вона неспішно пестить себе під нічною сорочкою. Іноді отримує задоволення, не відводячи від нього погляду. Якось увечері, після їхнього борюкання, вона говорить з ним про Мосьє. Розказує подробиці, від яких Самюелеві стає незручно. Показує фото Мосьє до одруження. На пожовклому відбитку — добре збудований молодик тримає за кермо велосипед. Розповідає, як, шаленіючи від нього, не могла жити без його пестошів, без незграбних, але таких смішних віршів, що він їй писав. Вони навмання вибирали, в який бік їхати на велосипедах, зупинялися перекусити хлібом і фруктами десь у полях, виснажені, але щасливі. Вона пережила з цим чоловіком сліпуче кохання. Сліпуче — слово, яке вона постійно повторює, коли розказує Самюелеві про перші роки після їхнього одруження, найкращі в її житті, але швидко

минуці; вона виливає свою душу голосом, в якому раптово проступають сльози.

— Що з тобою?

— Не можемо забути. Намагаємось, але не виходить.

— Що забути?

— Нашу донечку. Як багато часу минуло звідтоді...

Вона кладе голову на Самюелеве стегно й не стримує сліз.

— Я вже була вагітною багато місяців, коли ми дізналися, що дитинка не буде нормальною. Я хотіла перервати вагітність. Він переконав мене йти до кінця. Він так радів, що стане батьком. Були шанси, що вона житиме, скажімо так, майже нормально.

— І що було потім?

— Вона померла. Їй виповнилося лише чотири роки. Їй не варто було народжуватися.

Мадам випрямляється, витирає сльози.

— Коли фельдшерка дала мені її на руки, коли я вперше побачила її обличчя, я зламалася. Від жалості, бо більше нічого не змогла відчутти до неї. Але цього було замало. Я так образилася на нього.

— На Мосьє?

— Він не мусив наполягати, щоб я привела її у світ. Я ніколи йому не пробачила. І знаєш, від чого було найважче? Я почала любити її у день її смерті. Я полюбила її тоді, коли її вже не стало. Я не створена бути матір'ю. Я не знала, з якого боку почати.

— А Мосьє?

— Він уже давно безсилий.

Самюель знову розглядає фото. Він не впізнає чоловіка, з яким проводить цілі дні, хіба що крім усмішки. Мосьє сильно полисів, залишилась тільки одна прядка, яку він зачісує на лоба. На ньому окуляри, в яких його очі видаються виряченими. Він думає лише про їжу й сопе, як буйвол під вагою власного жиру. Самюель навіть дивується, що він іще може піднятися сходами на другий поверх.

Пляма

Самюель просить Мадам дозволити йому відвідати свою сім'ю. Ця думка вже кілька тижнів крутиться у нього в голові. Мадам не проти, але дратується, коли він зізнається, що боявся відмови з її боку. Він має все їй казати. Якщо йому щось треба, він мусить поділитися з нею. Він дозволяє собі звернути її увагу на те, що пара нових черевиків не була б зайвою, особливо якщо врахувати, що він збирається провідати свою сім'ю. Він чекає на відповідь кілька днів, перш ніж вона робить йому сюрприз і веде в магазин, де вибирає для нього черевики зарубіжного виробництва, які видаються йому потворними, а до того ж і натирають ноги. Вона ж вважає, що вони йому ідеально підходять, тож він нічого не може додати.

Він хоче цих відвідин не через ностальгію. Йому вже не маряться ні сімейний обід за одним столом, ні міцний запах кави, який плаває щоранку на кухні, ані вічні сварки зі старшою сестрою. Він вважав за краще закрити книгу спогадів, які дошкуляли йому на початку шлюбу. Він потроху позбувся меланхолії, помилкового відчуття щастя, примарних надій. Його бажання повернутися не означає примирення з минулим. Батьки й сестра кинули його, тож він продемонструє, що йому ведеться краще, ніж їм, покаже, що його життя цікавіше, на відміну від їхнього похмурого існування.

Він підводиться вдосвіта того дня, коли мав повернутися в район, де народився і виріс. Проводить багато часу за приготуванням. Маже волосся бріюліном й розчісує, щоб надати йому галантного вигляду, бризкається парфумом, вбирає найкращий одяг. Надягає золотого годинника, подарованого батьком, та в останню мить передумує й бере годинника Мосьє, якого той ніколи не носить. Просто тримає його у пластиковому футлярі в шухляді. Цей годинник не надто розкішний. Навколо його чорного циферблата — багато маленьких кнопочок, які надають йому досить вишуканого вигляду.

Мадам дала йому автомобіль меблевої фабрики. Самюель здивовано зауважує, коли сідає в машину, що за кермом — не звична співробітниця, жінка близько сорока з плямкою винного кольору на щоці. Замість неї — дівчина, чия краса вражає його в саме серце. Він

уже й так нервує перед зустріччю з сім'єю, та хвилюється ще більше в присутності такої привабливої жінки.

Сидячи на задньому сидінні, він із задоволенням милується вразливою елегантністю її довгої шиї. Її злегка кучеряве чорне волосся зібрано вгорі й закріплено двома червоними заколками. На ній — футболка, яка щільно її облягає, але залишає відкритими руки й підкреслює груди. В дорозі він не наважується відкрити рота — боїться, що вискочить якесь необережне слово, про яке вона повідомить Мадам. Слово, що видасть сум'яття, сховане у складках його об'ємного одягу кольору іржі. Замість того, щоб насолоджуватися краєвидами за вікном, він зайнятий тим, що уявляє іншу поїздку, яку він здійснив би: юна водійка і він, у незнайомому місті, далекому, сяючому, чарівному, де все дозволено, де вони займались би коханням у комфортабельних кімнатах, парках, під величезними вербами, які їх ледве ховали б від очей інших пар, можливо, так само шалених, як і вони. Поглинутий власними фантазмами, він не бачить багатолюдних передмість, через які вони проїжджають. Отямлюється, коли починає впізнавати брудні жваві вулички свого району.

Щойно авто зупинилося перед будинком, його мати з'являється у вікні вітальні. Він відчиняє дверцята, тримаючи в руці величезний торт, який приготував Мосьє. Самюель дбайливо загорнув його у гарний яскравий папір. Він почувається смішним перед юною водійкою, яка спостерігає за ним. Вона чекає, поки він зайде в будинок, перш ніж поїхати геть. Він певен, що вона приїде за ним у кінці дня.

Коли Самюель знімає своє велике вбрання кольору іржі, то помічає, що на штанях у нього — темна мокра пляма, до того ж у місці, яке виключає щонайменші сумніви у її походженні. Фантазми, які володіли ним у машині, залишили слід. Мати, розчулена побаченням, торкається його обличчя, ніби хоче впевнитися, що це справді він, її син, так ласкаво обіймає її. Вона погладжує його бороду, зітхає, вигукує: який він гарний, добре вдягнений, як вона за ним скучила, — витирає сльози, кличе свого чоловіка, котрий, щойно побачив, як Самюель переступив поріг, поспішив на кухню готувати каву.

Поки мати бавиться в показну любов, Самюель думає лише про одне: як таке можливо, що вона не бачить пляму на його штанях! У неї дар звертати увагу на такого роду деталі, тому він виявляє

винахідливість, щоб та клята пляма залишалась непоміченою: змінює положення ніг, схрещує їх, розпрямляє, підводиться, знову сідає, наче випадково кладе руку на стегно. Тільки-но залишається на мить сам, перевіряє, чи не втратила пляма яскравості, висихаючи. Хвилюється через те, що його от-от викриють.

Він поводитьсь так, наче скоїв злочин, і його винуватість проступає у його жестах і словах. Він похвалювався своїм набагато цікавішим життям у шлюбі, всіляко прикрашаючи його, виставляючи за беззаперечний доказ свого щастя нові черевики, які змушували його страждати, голос його дзвенів, ніби у дитини, яка очікує покарання.

Якби ж то його мати постаріла, як він собі уявляв! Бо таємно сподівався побачити її схудлою, знесиленою, змученою через їхню довгу розлуку. Але насправді вона в гарній формі. Одягнута в зухвалу сукню без рукавів кольору жовтих курчат. Безперечно, саме до його відвідин вона підфарбувала волосся, світліші пасемки роблять її зачіску молодіжною. Вона жваво жестикулює при розмові, й у Самюеля складається враження, що з її пальців злітають пелюстки троянд. Вона швидко перестає позірно цікавитися розповіддю сина. Зітхаючи, киває головою, перебиває його, втретє говорить про колегу, яка нещодавно вийшла на пенсію і з якою вони прекрасно ладнають. Разом ходять на оздоровлюючі прогулянки, планують подорож. Не так далеко, ясно, але як би було добре вибратися на кілька днів із цього гамірного задушливого міста. Як їй це потрібно! Вона теж мріє кинути роботу після понад двадцяти років служби в одному й тому самому магазинчику жіночого одягу, де працює управителькою. Вона вже не може терпіти цю одноманітність, а її ноги болять, бо вона змушена цілими днями стояти, наглядаючи за некомпетентними працівницями.

Батько майже не розтуляє рота, хіба лише щоб подякувати за фруктовий торт. Самюель бреше, що сам його готував. Батько нагадує про рецепт запашного торта з кардамоном, який він готував для нього в дитинстві.

— Твій улюблений десерт.

— Я не пам'ятаю.

Він знову бреше. І картинно виставляє годинник Мосьє на зап'ястку, коли говорить з батьком.

Після кави Самюель з матір'ю виходять у внутрішній дворик, поки батько збирає все зі столу і складає. Все видається тут меншим, ніж у

спогадах. За кілька років багато чого змінилося. Зняли металеву перекладину, на якій він тренувався. Стіни розписали квітковими мотивами. Поставили більші вікна. Батько посадив алею з гарденій, у кінці якої височить урочистий тис. А кам'яну лавку, на якій він любив лежати і спостерігати за зорями, що запалювались у небі, замінили жахливим пластиковим стільцем. Він дивується такій заміні.

— На ній уже не можна було сидіти, настільки вона заросла мохом, — пояснила мати. — Останнім часом було багато дощів. Минулого року твій батько взяв молот і розбив її навпіл. Знаменито позбулися її!

— Сестра теж дуже любила цю лавку. Наскільки я її знаю, вона б мала кричати. До того ж, я думав, що вона теж буде тут сьогодні... Хіба вона не хоче зустрітися зі своїм братом?

— Твоя сестра тут більше не живе.

— Вона одружилася?

— Та ні, ти б знав.

— Не певен, від вас не приходить жодної звістки.

— Повинна зауважити, що саме ти не хотів нічого про нас знати.

— І мав рацію.

— Не починай.

— Гаразд, не будемо про це. То де ж моя сестра?

— Поїхала вчитися за кордон. Вона мріяла про це роками.

— А я? Чому вчитися за кордон поїхав не я?

У матері вирвався смішок.

— Не будь наївним.

— Я завжди хотів учитися далі. В школі у мене були гарні оцінки.

— Дозволити тобі вчитися означало б згаяти час, ти знаєш це не гірше від мене. Де б ти тепер працював? Ніде! Хіба що хочеш чистити туалети чи мити собак. Я пам'ятаю, коли була дитиною, по вулицях іще ходили чоловіки з відкритими обличчями. Ти ж знаєш, твій дід працював помічником у кабінеті адвокates. Я навіть знала чоловіка, який був практикуючим лікарем. Але це все в минулому. Сину, повір, усе, що я зробила для тебе, було з любові.

— Краще б ти виявляла більше справедливості і менше любові.

— Ти щойно розказував мені, що ти щасливий у шлюбі, що твоє життя заповнене маленькими радощами. Ти без упину нам усе розмальовував. То на що ти скаржишся? Запевняю, з-поміж нас усіх саме тобі живеться найкраще. Ти одружився із заможною жінкою,

навіть дуже заможною, тобі нема про що турбуватися. Тож не треба мені тут показувати свої ревності щодо сестри. Як би там не було, хіба ти можеш щось змінити?

— Я починаю розуміти, куди пішли гроші за моє одруження. Ви брехали мені, ніякого боргу ніколи не було.

— Ти б ніколи не погодився одружитися з тією жінкою, якби ми сказали тобі правду. Тобі варто дякувати мені, а не зображати жертву. Твоїй сестрі були потрібні ті гроші, а для тебе цей шлюб — найкраща можливість влаштуватися в житті. Я зробила все можливе, щоб одного дня ти став... бездоганним чоловіком.

— Що ти маєш на увазі під отим «бездоганним»?

— Чоловіком чесним і чистим.

— Чистим?

— Так, чистим! Та бачу, що найщиріші зусилля не завжди приносять плоди. Думаєш, я не розгледіла, що ти намагаєшся сховати від мене, відколи зайшов сюди? Ти не змінився, сину. Навіть після одруження ти не змінився. Що тебе так збурило? Та, яка привезла тебе сюди? У мене був час роздивитися її через вікно. Гарна жінка. Бачиш, ти клеїш із себе жертву, кричиш, звинувачуєш нас, та лише з'являється найменша нагода, і ти продовжуєш свої брудні ігри. Мені соромно за тебе. Йди у ванну кімнату і спробуй трохи очистити себе, перш ніж повернутися до дружини.

Самюель не може довше залишатись у цьому будинку й іде чекати на вулицю, поки за ним приїде авто. Коли відкриває дверцята, то не обертається, щоб кинути останній погляд на вікна вітальні. Та знає, що мати з-за вицвілих штор шпигує за кожним його рухом. Він і досі чує, як вона кидає йому в обличчя «брудні ігри».

Розлюченому на батьків за їхню зраду, роздратованому невдалими відвідинами, які уявлялися зовсім інакше, сп'янілому від бажання помсти, йому здається, ніби його борода, жадібна й пульсуюча, от-от захопить увесь простір в машині. Настільки сильна спокуса — а йому зовсім не соромно. Від його волосся йдуть різкі еманції, провісники чорної хтивості, він сам їх відчуває. В кабіні повисає напруга. Дівчина кидає злякані погляди у дзеркало заднього огляду. Вона нервується. У Самюеля пересихає в горлі. Довга шия водійки видається йому ще привабливішою. Кінчиком язика він облизує губи, нагинається, щоб вдихнути запах її парфумів, гострий і солодкий водночас. Єдине, чого

він не наважується робити, так це говорити, сказати їй свіжими й легкими словами, що вона заворожує його. Вона б могла просто зупинитися десь за містом, у гушавині високих трав, він віддасть їй своє тіло, вона зробить з нього найпалкішого коханця, вони розлучаться, забираючи із собою велике мовчання, мовчання звабливе, що колошкатиме їхні сни найближчими ночами, щоб вони могли протриматися до наступного разу, бо точно знайдуть можливість кинутися в обійми одне одного під покровом доброзичливого дерева, яке захищатиме їх від світу і його даремної жорстокості. Машина раптово гальмує, розриваючи нитку його німих фраз. Водійка обертається до нього, дивиться прямо в очі. Йому здається, що вона почула його думки, що збирається відповісти на них. Бажання збурилося в його тілі, і настільки п'янке, що вона різко загальмувала, ледве не спричинивши аварію. Побачивши в її погляді ніж, що блищить на сонці, він швидко тверезіє. Ненависть, у її очах лише ненависть. Вона плює йому в обличчя, швидко обертається, різко заводить двигун, ніби хоче хутчіше з ним покінчити. Чим швидше вони доїдуть, тим швидше вона викине його з машини. Він витирає плювок і ховає бороду.

Й одразу дивиться на її шию, таку довгу й ніжну, яку він із задоволенням стиснув би.

Удар дзьобом

У нього з'явилася звичка після кохання з'їдати кусень хліба, змашений медом. Однієї ночі, коли заходить на кухню, бачить, що з нерозлучниками щось не те. Він чує сильний стукіт, за яким слідує хрипкий писк. Підходить до клітки, піднімає синю бавовняну накидку, якою її накривають на ніч. Самець напав на самку. Ударами дзьоба спромігся відділити її голову від тулуба. Він налітає на неї, б'ючи крилами, намагається розкльовати, наче яйце.

Самюель жахнувся цьому видовищу чистого безумства. Він піднімається на другий поверх і будить Мосьє. Той, бідний, не розуміє, що сталося. Самюель тягне його на кухню, аби той став свідком кривавого дійства, що ніяк не закінчиться. Звинувачує Мосьє в тому, що саме він зі своєю манією спрямовувати на них свій убивчий видих, спричинив помутніння у пташиних головах. Мосьє протестує. Він не робив нічого поганого, Самюель наполягає, ображає, вимагає припинити бійню. Мадам, розбуджена їхніми криками, теж підводиться. Вона відчиняє клітку, хапає папугу-самця й відкручує йому голову.

— Не розумію. Він був добрішим із них двох.

Вона зачинається у себе в кімнаті й плаче протягом двох днів.

Після смерті нерозлучників в домі все змінилося. Щось зламалося, чого не можна полагодити. Самюель вважає винуватцем Мосьє. Він постійно коментує його розміри, його неприродну поведінку, його неприємний запах. Принижує, нагадуючи про його неспроможність. Він перестав бути чоловіком, відколи ніщо не підіймається поміж його ніг. Непотрібний тягар і паразит, ось ким він став.

Увечері, у їхній спільній спальні, Самюель погрожує задушити його вві сні подушкою. Ні, він такого не зробить, але сподівається побачити жах в очах Мосьє. А бачить лише покору. Його злостивість знаходить нові способи вияву. Даремні причіпки, настирливі пошуки, за що б ударити. Насильство, навіть легке, викликає в Самюеля відчуття, про які він навіть і не підозрював. Мосьє заслуговує на те, щоб з ним так поводитись. У будь-якому разі, жир захищає його від ударів. Такими фразами Самюель підбадьорює себе, при звичаючись

до щоденного насильства. Називає Мосьє жирною ганчіркою, робить вигляд, що збирається дати йому копняка, змушує прибирати кухню, мити туалети або готувати йому чай. Самюель більше не робить ніякої хатньої роботи, залишає за собою тільки покупки. Його небезпечна гра з Мосьє якимось чином зближує його з Мадам. Доходить до того, що він переконує себе, ніби навіть зможе покохати її, коли так триватиме й далі. Демонструє у ліжку більшу зухвалість, утикається лицем у її вульву, яку лиже язиком.

Одного дня Самюель вбиває собі в голову, що теж з'їде з глузду, як той папуга-убивця, коли й далі спатиме в одній кімнаті з Мосьє. Більше не хоче дихати з ним одним повітрям уві сні. Одержимий, він не може думати ні про що інше, окрім як позбутися Мосьє.

На другому поверсі поряд з туалетом розташована кімната, в якій зберігається всякий непотріб. Тісне, погано освітлене приміщення з одним-єдиним віконцем, заткане павучим мереживом, заповнене розпарованими стільцями, дитячим ліжком, тріснутими горщиками для квітів, поламаними іграшками й абажуром з іншої епохи. Запилужений мотлох, усе, що колись викинули і про що з часом забули.

Самюель береться переконати Мадам зробити там спальню для Мосьє. Вона погоджується, як на щось не варте її уваги. Він починає діяти. За кілька годин звільняє місце, спалюючи оте порохно в саду. Мосьє з напруженим здивуванням спостерігає за раптовою операцією з прибирання. Самюель не просить у нього ніякої допомоги. І на кожне з його запитань каже зачекати — мовляв, Мосьє скоро дізнається причину такої метушні.

Коли настає вечір і Самюель встановлює ліжко Мосьє у цьому місці, що й досі, незважаючи на гіркуватий запах дезінфектантів, тхне пилом й екскрементами гризунів, він очікує на скандал. Однак Мосьє не протестує, не скаржиться, а зачиняється у своїй новій спальні.

Він ніколи не ступав до цієї кімнати після того, як у ній померла його маленька донька. Коли він лежить на тому самому місці, де лежала вона, йому здається, що він чує її переривчасте дихання. Почервонілими очима бачить, як вона стискає ляльку, яку просила дати їй щоразу, коли засинала.

Сад

Самюель уже давно не почувався так добре. Одного ранку він підводиться з думкою оживити закинутий сад. Мадам дозволяє без вагань і виділяє достатньо грошей. Самюель випускає застоюну воду з озерця з лататтям, чистить щіткою керамічні плитки, наймає людину, щоб встановити відповідну систему фільтрації. Зриває з сарайчика для реманенту виткі рослини, що геть вкрили його стіни. Збирає каміння з довгої земельної ділянки, засипає її пухкою землею, підрізає шовковиці, прибирає сміття. Висаджує багато трояндових кущів, три цитринові дерева й алею папороті в тіні низької огорожі з боку провулка. Перефарбовує садовий столик і крісла, які знаходить під брезентом у сарайчику.

Мадам споглядає з вікна спальні, як він працює, приносить йому власноруч приготовану воду з цитриною. Підбадьорює його, витирає піт з його чола, чим розчулює Самюеля до сліз. Після двох місяців старанної роботи, протягом яких він знову відчув у своїх м'язах те, що наївно називав «радістю життя», сад було не впізнати. З-під його рук виник маленький рай. Мадам приготувала йому сюрприз, купила яскраву, гарно розмальовану парасолю, яку він встановив над столом. Колібрі починають плутати її з квіткою й надаремне намагаються видобути їжу з її величезних пелюсток. У них обох з'являється звичка обідати щонеділі в затінку цієї пишної квітки. Мадам дозволяє собі випити вина. Самюель теж хотів би пізнати його смак, а ще більше довідатись, як воно діє. Вона залишається непохитною: ніякого алкоголю чоловікам. Вона розповідає йому про жахіття, пережиті жінками, які дозволяли своїм чоловікам пити разом з ними. Ті жінки опісля завжди жалкували. Чоловік, коли вип'є, скочується до вульгарності, непристойно поводить ся й ганьбить честь своєї дружини.

— Трапляються чоловіки, які втрачають свою мужність, стають справжніми покидьками. Й опиняються врешті на вулиці, кинуті своїми жінками. Ти ж не хочеш, щоб і з тобою таке сталося?

Вона ставить йому це запитання, спорожнюючи свою склянку. Вони часто ведуть такі розмови про алкоголь, які завжди закінчуються однаково. Мадам весело дивиться на нього, бере за руку й веде під

крону великої шовковиці. Недільне вино робить її грайливою, й перед очима Самюеля постає зухвале дівчисько, яким вона б і мала бути. Сп'яніла й радісна, вона підкидає свій одяг в повітря, дещо чіпляється за гілля у них над головою, виставляє напоказ свої втомлені груди й довгі ноги, що вже втратили пружність. Звиклому до запаху її тіла Самюелю відомо, як продовжити задоволення Мадам, не зменшуючи власного.

Оті ігри під шовковицею були їхніми найщасливішими митями, радісною спонтанністю їхніх дій. Мадам не любить його, вона любить його тіло. Її бажання спрямоване на його руки, на його торс, його стегна, бороду, яку вона невтомно пестить, на його губи, які вона розтуляє своїм нетерплячим язиком. Вона п'є його ще не зів'ялу молодість, а Самюель, погоджуючись, знаходить у цьому полегкість.

Море

Відродження саду знаменує нову еру. В рутині повсякдення вони діляться митями ніжності, які дивують їх самих. Ніжні порухи народжуються з їхнього крихкого порозуміння. Яюсь увечері Мадам повертається з роботи з єдиною квіткою, прекрасною райською птахою, загорнутою в шовковистий папір. Вона незграбно дарує її Самюелеві, наче грає роль, яку не мала змоги відшліфувати на репетиціях. Він дякує їй поцілунком, вона ж покvapливо йде, ховаючи збентежену посмішку. А він іще довго зберігатиме той шовковистий папір, розгладжений і складений, ніби напарфумлений носовичок для кишені, навіть після того, як квітка зів'яла.

Самюель боїться розчарувати її, тому іноді симулює задоволення, якого не відчуває, надає своїм рухам рвучкості. Коли входить у неї, змушує себе перебільшено тремтіти, переривчасто стогне, чим стимулює її тіло й призводить до оргазму. Що фальшивіше поводитьсь тіло, тим кращим коханцем він видається. Саме в цей період вони їдуть на море святкувати його тридцятиріччя. Вона часто обіцяла йому повезти його туди, та ніколи не дотримувала слова. Щоразу знаходила причину анулювати таку жадану подорож. Тож у день від'їзду, коли вони нарешті вийшли з будинку, щоб добратися до вокзалу, у Самюеля палали щастям очі.

В усі дні, що передували від'їзду, він поводив себе так, наче збирався дістатися кінця світу, а не проїхати лише кілька годин поїздом. Мадам, яку розважав такий його запальний і грайливий настрій, зарезервувала кімнату в готелі, що виходила на пляж і дорого їй коштуватиме. «Я намагаюся дати тобі все найкраще», — любила повторювати вона протягом тижня, сповненого нетерпінням і хвилюванням.

Самюель бачив море лише раз, та ніяких спогадів у нього не збереглося. Якби не фото, на якому він іще малюком грається в піску, з мініатюрною пластмасовою лопаткою в руці, в обіймах старшої сестри, він не повірив би батькам, які розповідали йому про той один-єдиний раз, коли вони всі, втікаючи від убивчої міської спеки, поїхали подихати просоленим повітрям у рибацьке селище. Хоча вони

постійно жили на острові і з будь-якої його точки могли дістатися до моря за кілька годин.

Після їхнього приїзду в другій половині дня Самюель невтомно роздивлявся довкола. Море у своїй неосяжності викликає в нього таке відчуття свободи, в яке він не міг повірити. Його зачаровує цей безконечний простір, в якому вода й небо сходяться десь на горизонті в сьайві вогнів. Йдучи босоніж по пекучому піску, він задихався у своєму великому вбранні іржавого кольору. Йому дуже хотілося освіжитись у такій близькій, проте такій недосяжній воді. Страшно навіть подумати, щоб те вбрання зняти.

Він жадає жінок, яких бачить у купальниках на пляжі. Дехто з них плаває настільки зухвало, що викликає захоплення. Він дивиться, як вони зникають у мерехтінні моря, настільки далеко відпливають від берега. Більшість годинами гріється на сонці, лежачи на широких рушниках. Вони намащуються сонцезахисним кремом і п'ють свіже пиво, яке їм приносять молоді офіціанти. Йому ще ніколи не доводилося бачити стількох збудливих юних дівчат, так скуповдягнених. Йому не вдається контролювати думки. Більшість одружених чоловіків, яких він помічає довкола, напевне, відчувають таку саму, як і він, постійну напругу, яку жалюгідно намагаються сховати у тіні складок свого одягу. Щоб потамувати свій такий несвоєчасний запал, Самюель занурюється у споглядання невпинного руху хвиль.

Мадам надає перевагу тіні, яку пропонує простенький ресторанчик на пляжі, точніше, його складений з пальмового листа дах. Вона поступово напивається, палить, нервово гасить недопалки в піску, дрімає. Самюель самотньо гуляє пляжем, як може насолоджуватися бризом. Збирає мушлі, спостерігає за крабами, що втікають, варто йому наблизитися, мріє про таке життя, як у людей з іншого боку океану. Бачиться воно йому інакшим, не таким, як у нього. Океанська неосяжність розбурхує в ньому бажання злетіти, наче мартини, яких він бачить удалині. Заповнюючи легені насиченим йодом повітрям, він сподівається на нове життя, вільне й незалежне. Він не дурник, щастя — як блискучий швидкоплинний міраж, та напевне ж існує на землі місце, де життя не зводиться до тягара, який вимушено волочить на собі до кінця. Місце, де жінки не мають невиправданої й несправедливої влади над чоловіками. Купаючись у власному поту, він

повертається до Мадам, яка дурнувато дивиться на нього з-під обважнілих від спеки й алкоголю повік. Вони йдуть з пляжу тільки після заходу сонця, вона найбільше любить саме цей час. Вона виходить із ступору, щоб заходитися в екстазі від останніх судомних променів, які, зникаючи, дроблять море тисячами сполохів. Вечоріє, вони тримаються за руки в очікуванні, доки море проковтне сонце.

— Ось і все, ми його більше не побачимо. Я йду в душ.

— Я б зняв його.

— Що зняв би?

Самюель показує на просякнутий потом одяг.

— Що з тобою сьогодні? Ти не радий, що ти тут?

— Якби ти лише дозволила. Є жінки, які...

— То їхні проблеми. Вони не розуміють, яку шкоду вони заподіюють своїм чоловікам.

— Знаю.

— Так, знаєш, а ще знаєш, що з тобою станеться, якщо продовжуватимеш плекати небезпечні думки, особливо зараз. Тепер ходімо в готель.

Ключик

Напередодні від'їзду Мадам зустрілася на пляжі зі своєю клієнткою, власницею великого магазину, якому вона продає свої меблі. Пишнотіла жінка на кілька років молодша за Мадам. Купальник ледве давав собі раду з тим, щоб утримати її об'ємні груди, які хиталися від кожного кроку. Її мова, пересипана розкутим сміхом, здається енергійною і яскравою. Її гладеньке, як яблуко, гарне обличчя зберігає відсвіт молодості грайливості. Їй дуже швидко вдається підвести Мадам із шезлонга. Обидві весело проводять час, бовтаючи ногами у воді, граються з хвилями, потроху п'ють запашний алкоголь. Коли настає вечір, Мадам запрошує її поужити разом з ними у ресторані на даху. Море звідти видно погано, краєвид зіпсовано миготінням кричущої світлової реклами, яка виписує в небі назву готелю.

Їхня гостя три роки тому втратила чоловіка в аварії і відтоді не одружувалася. Обидвом жінкам явно подобається говорити за вечерею про секс. Вони обмінюються пустотливими коментарями щодо молодих офіціантів на пляжі, занадто скромно вдягнутих, як на їхній смак. Поки хлопці ще не одружені, то могли б запропонувати клієнтам значно більший діапазон своїх тілесних принад. Молодість обдарувала юнаків гарними стегнами, то чому б їх і не показати? Все це говориться глузливим тоном, який підсилюється по ходу того, як порожніють їхні тарілки й повторно наповнюються склянки. Імпозантна жінка не соромиться торкатись Самюеля. Під кінець вечері вона кладе руку на його стегно й повільно веде нею до промежини. Він не знає, як реагувати на такий неприйнятний жест, враховуючи те, що Мадам усе бачить. Здається, вона зовсім не ображається й не виказує жодної ознаки ревності. Навпаки, він розуміє, що її все це радше збуджує. Чого вона хоче? Щоб він переспав з її клієнткою? Саме таке враження у нього й складається.

Він підводиться, щоб піти в туалет і врешті покласти край цій дивній ситуації, а коли повертається, то все має такий вигляд, наче нічого й не відбувалося. Обидві говорять про нові надходження стільців удавано серйозним тоном і поспішають упоратися з десертом.

Самюель не каже жодного слова протягом усього вечора, хоча у нього й день народження.

Щойно вони повертаються у готельну кімнату, Мадам лягає на ліжко, скидає черевики, і вони стрибають по підлозі. Підклавши під спину подушку, вона вимагає, щоб Самюель роздягався на її очах. Коли він постає перед нею голим, вона уважно його оглядає, ніби шукає щось. За кілька хвилин заплющує очі. Самюелеві здається, що вона задрімала, тож він іде до ліжка, щоб лягти спати, радий, що обійшлося без продовження. Йому вже не подобається займатися любов'ю, коли вона забагато випиває.

— Ти куди? Я не казала тобі рухатися. Стій де стоїш!

Він аж підскакує, настільки голосно вона кричить.

— Я ще ніколи не відчувала такого приниження. Як тільки ти посмів? То так ти мені віддячуєш! Знаєш, у якому місці ти вже тиждень живеш? У пристойному й дорогому готелі. Здається мені, ти не усвідомлюєш, як тобі пощастило.

— Усвідомлюю.

— Замовкни! Я не дозволяла тобі говорити. Думаєш, я сліпа? Думаєш, не бачила, що ти виробляв? Ти був огидним, там, у ресторані. Я могла б викинути тебе на вулицю. Ти цього хочеш?

Він шокований. Вона звинувачує його в тому, що він фліртував з її клієнткою. Вона вважає, що його поведінка була вульгарною. Що це його безсоромний погляд призвів до цієї ситуації. А бідна вдова не винна в тому, що робила. Вона просто змушена була пестити його під столом, коли почула, як він говорить! Навіть якби він зухвало відкрив обличчя, його поведінка не була б набагато гіршою!

Від сонця й алкоголю вона втратила голову. Її засліплюють ревності. Її несправедливі й абсурдні звинувачення викликають у Самюеля бажання блювати.

— Подивись на себе! Ти ж і досі думаєш про її великі груди!

— Ти збожеволіла.

Вона підводиться з ліжка й хапає його за яєчка.

— Те, що в тебе між ногами, належить тільки мені, не забувай. Зрозумів? Тільки мені!

Наступного дня вони залишають готель у важкій мовчанці. І жодного слова дорогою додому. За вікном поїзда пропливають краєвиди, які притягують погляд Самюеля, котрий подумки переживає

вчорашній вечір. Пригадує: чи насправді він поведився так, як вона казала? Чи була хоча б на якусь мить його поведінка неприйнятною? Може, якийсь жест зостався поза його увагою? Або погляд? На їхній гості була чорна сукня з двома сріблястими петлями, що охоплювали її плечі. Було схоже на двох павучих, які чекають на потенційних недругів. Рожевий шкіряний ремінь підперезував талію. Місце, де починалися груди, почасти приховували підвіски. Самюель пригадує, що крадькома роздивлявся золоту прикрасу, схожу на ключ, але врешті зрозумів, що помиляється. Поки жінки розмовляли, не звертаючи на нього увагу, він розважався тим, що уявляв, щò таке цікаве міг би відімкнути той маленький ключик. Валізу, що аж тріщала від грошей, шухляду зі схованими в ній від чужих очей документами з компроматом, зачинені двері до кімнати, за якими сталась якась болюча трагедія, невеличку притрушену пилом скриньку з пасемком волосся...

Може, коли він загубився у власних мріях, його погляд зачепився за груди і за той ключик, що хитався на них, наче човник у бурхливому морі? Може, він скористався ним, щоб відкрити собі очі на те, що його справді приваблює?

Чим ближче підходить поїзд до місця призначення, тим менш упевненим він стає щодо того, що трапилося вчора ввечері. Коли виходить з потяга на вокзалі, його увагу привертає сцена, яка розгортається неподалік. На сусідній платформі група жінок забиває чоловіка. Вони лають його й гамселять палицями, що наїжачилися цвяхами. Чоловік лежить на землі, намагається захиститись руками і просить у них вибачення. По хребту Самюеля пробігає тремтіння, коли він бачить, як з голови чоловіка цебенить кров. Він відводить очі, та Мадам змушує його додивитися сцену до кінця.

— Бачиш, що чекає на чоловіків, які нічого не поважають.

Чоловік стогне й замовкає. Жінки розходяться, окрім однієї. На ній — капелюх з широкими крисами для захисту від сонця, з якого звисає жовта стрічка. Вона довго дивиться на калюжу крові, що все збільшується довкола тіла, з якого витекло життя. Перш ніж і собі піти, вона плює на труп.

— Ходімо, — каже спокійно Мадам, тягнучи його до таксі.

В авті, що везе їх додому, Самюель каже собі, що на острові багато чого змінилося. Ота сцена була б неможливою ще кілька років тому.

Тоді їй видно не було цих комітетів пильності, які самі себе уповноважують стежити за порядком і, озброєні палицями, пантрують вулицями. Мадам як власниця фабрики, на якій працює зо тридцять людей, керує одним із них і фінансує його. Вона не казала про це ні Самюелеві, ані Мосьє. Іноді ввечері вона збиралася і йшла зі своєю групою патрулювати вулиці наперед визначеного району. Поверталася з тих вилазок переповнена сексуальним апетитом. Ці комітети пильності створювалися, щоб убити в зародку будь-який рух спротиву, як ото під час виступів груп безплідних чи важко хворих чоловіків, котрих хотіли позбутися жінки. Водночас організувалися інші групи чоловіків, які вимагали права продовжувати навчання. Багато жінок їх підтримують, схвалюють їхню мету, та вони не можуть подолати непоступливість більшості. Самюелеві ці чоловіки видаються сміливцями, але він не наважується виступати разом із ними.

Коли Мадам із Самюелем виходять з таксі, Мосьє не виходить їх зустрічати. Вони даремно кличуть його. Їм хочеться, щоб він приготував для них чай — відсвяткувати повернення. Та його немає ні на кухні, ані в саду. У Самюеля виникає погане передчуття, доки він піднімається на другий поверх, особливо тому, що він ніяк не може забути жорстоку сцену, свідком якої став на вокзалі. Як тільки він штовхає двері кімнати Мосьє, в ніздрі б'є сильний запах сечі. Він робить крок досередини й одразу помічає темну масу голого тіла, яке плаває у просторі. Промінчик, що пробивається крізь запилюжене мансардне вікно, освітлює мотузку, на якій повісився Мосьє. У нього роздулися ноги, схожі на два обрубки, наповнені кров'ю. Лялька із напівзгорілим обличчям у кутку, здається, чекає в сутінках, коли мотузка порветься під величезною вагою. Її маленьке тіло — лише згорток обгорілого порваного ганчір'я. Мосьє підібрав її, дістав бідну ляльку з вогнища, куди її кинув Самюель, коли звільняв комірчину.

Самогубство першого чоловіка, здавалося, не надто вразило Мадам. Через два дні вона, вдягнена в чорне, поїхала на фабрику, нічого особливо не міняючи в повсякденні. Ні вона, ні Самюель не обговорюють причини, які могли спонукати Мосьє повіситися.

Лялька

Цього року тривалі мусонні дощі провокують сильні паводки по всьому острові. Змито мости, затоплено поля, зруйновано будинки. Багнюка на вулицях сильно ускладнює рух. Мадам змушена закрити фабрику, поки ситуація не нормалізується. Багато співробітників не можуть дістатися до роботи або зайняті тим, що опікуються власними сім'ями та майном. Самюель більше не спить, спостерігає за рівнем води. Сад перетворився на болото, але будинок поки тримається. Останні дні Самюель займався тим, що обкладав його мішками з піском. Мадам не допомагає, нерухомо дивиться на зливу за вікном своєї кімнати і палить сигарету за сигаретою. Вона мовби зачарована спектаклем на небі, переповненому хмарами, які висять так близько до землі й наче беруть її в полон своєю сірою масою та заледве не душать.

Через п'ять днів оглушливе стуготіння зливи раптово припиняється опівдні. Самюель з полегкістю слухає усе слабше буркотіння струмочків води й легкий перестук крапель, що падають з даху. З болем у спині від ваги мішків, стомлений, але заспокоєний, він іде спати. І провалюється в міцний сон, у якому повністю розчиняється аж до того моменту, коли раптово прокидається серед ночі. Йому здається, що десь співає маленька дівчинка. Він випростується, прислухається до темряви в кімнаті. Дивний спів іще якусь мить чути, а тоді він розчиняється в тріпотінні листя на вітрі. Може, йому наснилося? Все ж підводиться і йде відчиняти вікно. Місяць зміг пробитися через щільні хмари — знак того, що мусон слабшає. Перевіряє, чи не бродить біля будинку якийсь поранений звір. Не бачить нічого підозрілого. Він зачиняє вікно й повертається під ковдру. За кілька хвилин знову чує спів, цього разу настирливіший. Йому не сниться. Він виходить зі своєї кімнати й прямує до спальні Мадам.

Приставляє вухо до дверей і якусь мить слухає. Потім прочиняє стулку, бачить Мадам, яка сидить на ліжку. Розпатлане волосся спадає їй на обличчя. Вона над чимось зігнулася. Самюель просовує голову в отвір. Мадам тримає на руках обгорілу ляльку. Голосом, від якого біжать мурахи по шкірі, вона нашіптує колискову їй на вушко.

Самюель впізнає пісеньку, його мати теж її співала, коли він був дитиною:

«Мама твоя зіронька,

Татко — місяченько.

А ти — найгарніша квітонька в саду».

Він заходить до кімнати. Від двох запалених свічок по стінах гойдаються гротескні тіні. Мадам не звертає на нього жодної уваги, наче й не бачить. Вона перестає співати й лягає на ліжку з лялькою.

Врешті засинає. Самюель торкається її лоба, він палає. Він задмухує свічки й нечутно повертається до себе, зворушений побаченим.

Ранок починається яскравим сонцем, що його зустрічає піднесений спів шпаків і дроздів, які відчують його гарячі промені на своєму пір'ї після тижнів холодної вологості. Тільки-но відкриває очі, Самюель відразу йде до Мадам, і досі стривожений тим, що бачив уночі. У спальні її немає. Він сходить на перший поверх, шукає її на кухні, у вітальні — безрезультатно. Тоді йде у сад. Під палючим сонцем від промоклої землі здіймається молочного кольору пара і зникає в небі. Вона огортає шовковиці прозорою завісою. Самюелеві бачиться якийсь рух, він прямує до басейну з лататтям і помічає силует Мадам. Вона стоїть по центру басейну, вода доходить до колін. Навколо неї поверхнею води ковзає туман. Вона уважно роздивляється свої руки, наче вперше їх побачила або щось шукає на них. У неї клацають зуби, все тіло здригається. Він поспіхом виводить її з басейну. Вона підкоряється, але не реагує на запитання Самюеля, який боїться, що вона з'їхала з глузду.

Запальничка

В лікарні вона плутає Самюеля з Мосьє і звинувачує його в тому, що він зруйнував її життя. Іншим разом вона думає, що вагітна, й повідомляє йому новину, вважаючи його батьком дитини. Через багато днів її гарячка спадає і вона повільно починає приходити до тями. Вона дуже ослабла, змучена пневмонією.

Поки Мадам була в лікарні, Самюель займається тим, що прибирає мішки з піском, які захищали будинок. Чистить сад від багна, яке назбиралося, і намагається врятувати рослини й кущі, які найменше постраждали від негоди. Коли опоряджає басейн, знаходить на дні ляльку. Викидає її на смітник.

Повернувшись додому, Мадам залишається в ліжку. Вона постійно скаржиться, буває поперемінно то агресивною, то сповненою вдячності до Самюеля. Вона щодня знаходить у себе нові симптоми. Боїться померти і щовечора просить його ділити з нею ліжко. Він спить дуже мало й дуже погано. Мадам кашляє, харкає, будить його, вимагає відвести її в туалет, зробити для неї сік, зачинити вікно, бо їй холодно, а за мить — відчинити, бо вона задихається, перевірити, чи вона справді випила ліки. Раз на три дні приходять фельдшерка, щоб поміряти температуру й поставити банки. Мадам важко одужує. У неї бувають зриви, і тоді вона, як маленька дівчинка, довго плаче в обіймах Самюеля. Вона шепоче, як кохає його, каже, який він гарний, терплячий, просить пробачення за те, що він змушений терпіти її хворобу. Цілує йому пальці. Коли він виходить на закупи, вона панікує. Боїться, що Самюель зникне й більше не повернеться. Коли ж він повертається, вона його безпідставно звинувачує в тому, що він забарився, мабуть, таємно сподівався, що вона помре, самотня і всіма покинута. Він заспокоює її, витирає їй чоло, масує долоні й ступні.

Якось уночі Самюель прокидається в мокрих простирадлах. Мадам не змогла стриматись уві сні. Він, однак, не заважає їй спати. Коли ж уранці знімає з неї мокру нічну сорочку, їй стає страшенно соромно. Він мие її змарніле тіло, намагається втішати. У неї виникає бажання вдарити його, вона більше не може терпіти його доброту. Протягом кількох наступних днів вона ледве кидає на нього погляд. Бурмоче

якісь прохання й стає нетерплячою, якщо він не розуміє, чого вона хоче.

Іншим разом Самюель прокидається вночі від клацання запальнички. Мадам стоїть, тримаючись за лутку відчиненого вікна, і запалює сигарету.

— Тобі не варто палити.

— Я вже кілька тижнів лише про це й думаю.

— Ти ще слабка.

— Я сама знаю, що мені робити.

— Тоді перестань скаржитися, коли вихаркуєш легені.

— Не командуй мною. А якщо я тобі заважаю, повертайся до себе в кімнату. Я через тебе хворію. Ти весь час крутишся й говориш уві сні.

Самюель виходить зі спальні, грюкнувши дверима.

Наступного дня вона повертається до роботи, сама здивована тим припливом сил і бадьорістю, які відчуває, так ніби лихоманка, що прикувала її до ліжка, побіжно очистила її кров від застарілої втоми. Вона відмовляється від сумних жалобних суконь, починає робити макіяж, звільняє багатьох своїх давніх працівників, наймає молодших і з меншим досвідом, яким платить менше.

Незабаром Самюелеві кидається у вічі, що жінку, яка щодня приїжджала по Мадам, щоб відвезти її на роботу, теж замінили. Тепер за кермом службової машини сидить чоловік. Зухвалий і швидкий крок з боку Мадам, яка завжди засуджувала жінок, які дозволяють кермувати своїм чоловікам. Вона виправдовується тим, що водій іще не одружений. Він — із нових співробітників і виконує й інші завдання. Та її пояснення видаються Самюелеві непереконливими. Щоб зрозуміти, чого чекати, він стає біля вікна у своїй кімнаті, єдиного місця, звідки видно ґрунтову вуличку, що тягнеться вздовж огорожі, і стежить за появою водія. Чекає, щоб той вийшов з машини, аби краще його роздивитися. Коли ж бачить, як він вітається з начальницею, відкриваючи для неї дверцята, заходиться сміхом: та то ж дитина, настільки велике на ньому вбрання. А на ногах у нього прості сандалі, щоб управляти автом! Дивлячись, як машина зигзагами виїжджає з вулички дорогою до траси, Самюель каже собі, що Мадам готова на що завгодно, аби лише зекономити, навіть ризикує власним життям, найнявши того, в кого явно мало водійського досвіду.

Мішечок зерна

У Самюеля починає випадати волосся. Після ранкового душу він збирає цілі пучки з плиток. Тривожно вдивляється в дзеркало — наскільки його облісіння прогресує. Шукає інші ознаки старіння на обличчі і навіть якщо не знаходить, то просто їх уявляє. Ще трішки — і він стане схожим на свого батька. А ще він відростив живіт, звідколи залишився сам, після того, як Мадам повернулася до роботи. Після смерті Мосьє він і не приховував від себе, що відчув полегшення. І навіть подумати не міг, що зникнення Мосьє створить порожнечу довкола нього. Він швендяє поміж кухнею й вітальною, замріюється в саду, а тоді повертається на кухню, де їсть усе, що побачить. Думка знайти роботу поза домом, щоб позбутися нудьги, поволі прокладає собі дорогу в його голові. Якось увечері, коли Мадам повертається з фабрики незвично радісна, тримаючи в руці коробку з маленькими дірочками, звідки чутно злякані крики якоїсь пташки, котра чекає, поки її звільнять з ув'язнення, він вирішує, що настала підходяща мить, щоб поговорити з дружиною.

Щойно новий мешканець зручно облаштувався у великій овальній клітці біля кухонного вікна, він ділиться з нею своїми думками.

— Ти б погодилася?

— Я купила найкрасивішого й найдорожчого.

— Я міг би працювати на фабриці.

— Це самець.

— Ти могла б знайти, чим мене там зайняти.

— Йому виповнилося всього три місяці.

— Може, в бухгалтерії.

— Я не хотіла брати ще й самочку разом із ним.

— Я вправно орудував цифрами в школі.

— Дивись, який він гарний!

— А коли думаєш, що це погано сприймуть, я міг би щось ремонтувати. Ти весь час скаржишся, що все ламається.

— Ти де подів мішечок із зерном? Бо я не купувала. Думаю, те ще годиться.

— Навіть якщо тільки два чи три дні на тиждень.

— Я раптом відчула втому.

— Що ти думаєш з цього приводу? Вдома нічого не зміниться. Я все робитиму.

— Я спитала, куди ти подів зерно.

— Ти чуєш, що я тобі кажу?

— Ти справді хочеш почути, що я скажу? Ти й так знаєш, що я думаю. Я ніколи не дозволю тобі працювати.

— Але чому?

— Твоє місце тут.

— Не розумію, в чому проблема, якщо я працюватиму.

— А я не розумію, на що ти скаржишся. Я не знаю чоловіка, якого балують більше від тебе. І така від тебе дяка! В будинку бруд, ти нічого не прибираєш, у мене серце болить за кухню, ти став ледачим, від тебе тхне. Бувають миті, коли я запитую себе, а що ти, власне, робиш у моєму ліжку.

Самюель підводиться, відчиняє шафу і щось шукає.

— Ось твоє зерно.

Коли вона наступного дня повертається з фабрики, речі вже не розкидані, а Самюель приготував курку з лимоном, улюблену страву Мадам. Жодного слова, жодного поруху вдячності після їжі. Вона не розмовляє з ним тижнями, тільки лає й карає. Знаходить найменший привід, щоб показати своє незадоволення. Рис зварено не так, як вона любить, клітку в папуги погано вичищено, переплатив за моркву. А рис зварений як звичайно, клітка ще ніколи не виблискувала такою чистотою, моркву купив зі знижкою. Він кілька разів на день приймає душ, та вона все повторює, що його запах її дратує. Принижує його і в ліжку, кажучи, що вона краще сама себе задовольнить, ніж терпітиме його незграбні потуги.

Він спантеличений, його гризуть сумніви щодо себе. Хоча дім утримується бездоганно, він на всьому економить, схуд, бо їсть через раз. Користується парфумом, ретельно підстригає бороду. Повернувся до фізичних вправ, які робив у юності. Він навмисно ходить з голим торсом в її присутності, щоб вона побачила, яким пласким зробився його живіт. Та вона жодного разу не зупиняє на ньому погляд. Цінується лише його мовчання й покірність. Самюель же сповнений почуттям, яке — він непохитно в тому впевнений — видається йому коханням. Вона потрібна йому. Інакше його не існує. А коли вона

повідомляє, що бере нового чоловіка, він відмовляється від того, щоб вона його знову ділила з іншим.

Букет троянд

Самюель не має жодного уявлення про чоловіка, на якого вона накинула оком. Вона не відповідає на жодне з його питань і дратується, коли він наполягає. Це її справа, не його. Але ж він проводить з тим незнайомцем більше часу, ніж вона.

Не може бути й мови, щоб він спав у маленькій кімнатці, в якій помер Мосьє. Він спатиме в кімнаті Самюеля. Мадам купує гарної якості матрац. Самюель заздрить. Його власний — продавлений і у плямах — має жалюгідний вигляд. Він вважає правильним, щоб новий матрац належав йому, а новий чоловік може користуватися старим. Вона й чути не хоче. Роки, проведені з нею, не дають йому жодної переваги.

Весілля святкують у селі чоловіка. На відстані двох годин поїздом, у найбільшій районі острова. Самюеля вона не запросила. Він відчуває полегкість: перебування там стало б для нього публічним приниженням. Вона вибрала чоловіка, молодшого за нього, він упевнений. Він наділяє того всіма тими якостями, яких, він переконаний, йому бракує в очах Мадам.

Вранці того дня, коли має відбутися церемонія, її поїзд відбуває дуже рано. Він дивується, коли бачить, як вона йде з дому вдягнена, ніби на роботу. Ніщо в її вбранні не вказує, що вона йде на весілля, тим паче на своє. Вона підвелася в поганому настрої, шкодує, що погодилась на проведення церемонії у такому віддаленому місці. Називає себе ідіоткою, бо пристала на те, що називає «примхою» з боку батьків молодого. Вона їде виконати просту формальність, тож усе решту вважає непотрібним і виснажливим.

Частину дня Самюель працює в саду. Коли підрізує троянди, у нього виникає думка зробити букет для нового чоловіка. Зрізає з десяток троянд, тих, що найбільше відкрилися, ставить їх у вазі на столі, по центру вітальні, щоб їх було гарно видно. За якийсь час незадоволено переставляє вазу до вікна, на підлогу. Ще менше впевнений, яке враження справляє букет там, куди він його переніс, він йде на кухню і сідає на табурет перед кліткою з папугою, тримаючи вазу на колінах. З очей ллються сльози, наче сумний сміх. Такий

великий букет видається йому смішним, його міцний запах викликає нудоту. Він долонями стискає троянди, аж поки шпички не впиваються йому в шкіру. Він спостерігає за червоними краплинами, що стікають по пальцях, утворюючи тонюсінькі ниточки. Він не відчуває болю, думає лише про те, який він нещасний. І викидає букет у смітник.

Повернення Мадам та її нового чоловіка очікується під вечір. Він приготував свинячі котлети й абрикосовий десерт. Вони не приїхали й із настанням ночі. Самюель лягає спати не поївши, бо шматок до горла не лізе. А потім почалася гроза. Від ударів вітру вібрують стіни спальні. Незвичної сили блискавки освітлюють вікна. Водяні потоки з усієї люті б'ють по даху. Він чує, як унизу перелякано кричить папуга. За кілька хвилин гроза минає, залишивши по собі тільки шум води, що стікає по стінах. У тиші, що поволі повертається, він уявляє, що Мадам померла. У тому далекому селі сталося щось жахливе. А на ранок у двері постукає незнайомиць. Щоб повідомити йому жахливу звістку. З Самюелевого рота не вирветься ні звука, а на обличчі не проступить жодного почуття. Він марно намагатиметься відреагувати.

Він різко підскакує. Мадам щойно увійшла до своєї кімнати. Мабуть, він на хвильку заснув, бо не чув, як вона відчинила двері будинку.

— Займися ним. Він там, на кухні. Приготуй щось. Він голодний.

— Що сталося?

— Поїзд зупинився через грозу. Я йду спати, бо вмираю від втоми.

Йому хочеться затримати її, розпитати подробиці, та вона зачинається в кімнаті без жодних додаткових пояснень. Самюель сходить униз на кухню. Він ніколи не забуде мить, коли побачив його. Маленький папуга вмовився на його руці. Хлопчина, здавалося, зачарований поривчастими рухами пташиної голови.

— Посади його знову в клітку.

Хлопчина підскакує з переляку, різко повертається. На кухні темно. Самюель вмикає світло. І в цю мить він упізнає того, хто приїжджає за Мадам щоранку, щоб відвезти її на фабрику.

— Ти що тут робиш?

Хлопчина мовчить, наче Самюель застав його за підготовкою чогось поганого.

— Ти їздив на вокзал. Тепер іди додому.

Самюель прямує у вітальню. Там нікого. Повертається на кухню.

— Де він?

— Хто?

— Та він, її чоловік, її новий чоловік.

Хлопчина дивиться на Самюеля, наче той говорить іноземною мовою. А тоді садить паугу в клітку й ретельно її зачиняє. І тут Самюель помічає, яка на хлопчині сорочка.

— То це... ти?

Він підходить до хлопчини, проводить долонею по шовку сорочки. Комірець вишито золотою ниткою.

— Її новий чоловік — ти!

У Самюеля виникає непоборне бажання сміятися, а за мить — плакати.

— Ти ж іще дитина!

— Вона сказала, що ти погодуєш мене.

— А на весіллі нічого було їсти?

Він кидає на тарілку дві вихололі котлети. Хлопчина їсть, наче маленьке звірятко. Він ледве вміє послуговуватися виделкою.

— Ходи за мною, я покажу, де ти спатимеш.

Хлопець засинає, навіть не знявши своє вбрання молодого, мабуть, найдорожче, яке в нього коли-небудь було. Самюель усю ніч не змикає очей.

Плювок

— Цей будинок скоро стане непридатним, щоб у ньому жити. Я змушений був сьогодні вранці пояснювати йому, як користуватися душем. Поверни його сім'ї.

Вона розчісує щіткою волосся перед дзеркалом свого туалетного столика, не звертаючи ніякісінької уваги на Самюелеве ниття.

— Ти про мене подумала? Я менше важу в твоїх очах, ніж цей неотесаний хлопак, який ніколи в своєму житті не бачив душу. Ти принижуєш мене.

Вона запалює сигарету, робить довгу затяжку й випускає дим Самюелеві в обличчя. Їй весело.

— В будь-якому разі, сумніваюсь, що настільки обурливу річ дозволено.

— Ти про що?

— Сама знаєш, про що.

— Хочу, щоб ти сам сказав.

— Одруження з дитиною.

— Так от: ця, як ти кажеш, «дитина» вже в тому віці, що може одружуватися.

— Ти, мабуть, сторгувала його зі знижкою.

— Не намагайся образити мене.

— Син селяків.

— У його батьків не вистачило слів, щоб виявити мені свою вдячність. Тобі варто було б подивитись, яке щастя світилося в їхніх очах.

— І я здогадуюся про причину. Вижени його.

— У своєму домі я роблю, що хочу.

— Нам він тут не потрібний.

— Мені потрібний.

— І для чого?

— Якщо ти і далі діятимеш мені на нерви, то саме тебе я й вижену з цього дому. І в мене є всі підстави для цього. Я бачила твої витівки.

— Що ти бачила?

— Ти збоченець. Для тебе будь-який привід підходящий, щоб стрибнути в гречку, ти користуєшся найменшою можливістю, щоб таємно задовольнити себе.

— Знову божеволієш.

— Навіть якщо мене немає і я не можу за тобою стежити, я облаштовую все так, щоб знати, що ти робиш.

— Верзеш казна-що.

— Хочеш доказів? Я знаю, що сталося в автівці, яка привезла тебе сюди після відвідин батьків. Вона мені все розказала.

— Не знаю, про що ти.

— Не вдавай із себе безгрішного. Я поставила на тебе пастку, і ти попався. Та дівчина добре зробила, що плюнула тобі в обличчя. Я тоді нічого не сказала, нічого не зробила, та я нічого не забуваю.

— Тоді нічого не сталося.

— Наступного разу, коли роздягнешся перед іншою жінкою, то отримаєш не тільки безневинний плювок.

— Нічого не було!

— Слухай сюди: ти займатимешся цією «дитиною» так, наче від цього залежить твоє життя, зрозумів? Інакше опинишся на вулиці, як той чоловік, котрого ти бачив на виході з вокзалу. Пригадуєш, що з ним тоді сталося?

Самюель добре пам'ятає. Вперше звідтоді, як переступив поріг цього будинку, він розробляє план утечі. Складає список одягу, який спакує у свою маленьку чорну валізу. А ще треба наважитися таємно взяти в Мадам грошей. Кілька купюр у день, щоб вона не помітила. Він піде перед світанком. Він уявляє, як блукає незнайомими шляхами, сп'янілий від свободи, відмитий від цього приниження, яке відчув з появою нового чоловіка — хлопчини, у якого навіть борода не росте, котрий ледве вміє скласти до купи два слова! — бо став його прислугою. Та за мить уява малює зовсім інше. Добре ходити дрімучими лісами, прослизати між рясними кущами, спати в порожніх закинутих складах подалі від людських очей, але жінки, вперті й розлючені, знаходять його. Він утікає ще далі, все більше втомлюється, стає все бруднішим, його діймає голод, і тоді, знесиленого, вони ловлять його і привозять на площу у великому місті. Коли перший удар палиці досягає його обличчя, він крізь криваві сльози впізнає ту, яка його вдарила. Він нагадує їй, що він — її син, плоть від плоті її, та

вона вже готується повторити свій убивчий рух, чим провокує інших жінок.

У нього ніколи не стане сміливості піти. Треба було втікати першого дня після того, як приїхав у цей дім. А тепер він не може жити без неї.

Малюк

Самюель стриже нігті на руках і ногах Малюка. Душ, який він змусив того прийняти вранці, не спромігся вимити бруд, що вже в'ївся в них. Він обіцяє взяти Малюка на базар, якщо той дозволить провести процедуру, хоча така обіцянка й може йому дорого коштувати. Мадам попередила: «Я не хочу, щоб він виходив з дому. Ти пильнуєш його, як власну тінь. Й не зобижай його!»

Спочатку, якщо він не валявся в ліжку, то сидів на кухні, і цікавив його винятково папуга. За кілька днів Малюк навіть зміг приручити його, чого ні Мадам, ані Самюелеві так і не вдалося зробити попри щоденні намагання. Пташка сідає на нього, встромляє носа в його пишну шевелюру, їсть з долоні. Малюк прекрасно імітує пташині рулади. Самюель проводить дні за приготуванням йому їжі, яку той заковтує, наче й досі голодний, пере його речі й займається його гігієною. І не чує від Малюка жодного слова подяки. Малюк вважає нормальним, що в один день Самюель став його слугою.

Його поява в домі змінила звички Мадам. Вона раніше повертається з роботи, щоб проводити час із ним. Приносить йому солодощі, веде в сад, де навчає його назвам квітів і дерев. Самюель настільки роздратований, що навіть не намагається шпигувати за ними.

Малюк не розуміє, чому не може знову стати до роботи. Він робить сотню кроків по кухні, зітхає і, тільки-но Самюель відвертається, зникає. Він поводить як насторожене звірятко, готове щомиті втікати. Самюель іноді вирішує його прив'язувати. Врешті, це перетворюється на гру.

Хлопця били, на тілі залишилися сліди, які не можуть брехати. Іноді він різко прокидається, бо стає жертвою нічних жахів. Самюель намагається його заспокоїти, та Малюк відштовхує його. Самюель цікавиться, з якого дива ця істота опинилася на фабриці. Аж ось він дізнається від Мадам, яку діймає запитаннями, що Малюк утік із села, сховавшись у кузові вантажівки. І потрапив на фабрику водночас із в'язками бамбука, що їх доправив туди водій. Мадам повідомила батьків Малюка, і після звичних перемовин вони дійшли між собою згоди: він працюватиме в цехах, а частина платні посилатиметься сім'ї.

Проте вона так і не захотіла пояснити Самюелеві, чому згодом він почав кермувати службовим автомобілем. Не пояснила й того, чому невдовзі вирішила запропонувати його батькам узяти хлопця за чоловіка. Самюель допитує й Малюка, який лише знизує плечима, наче все це не має жодного значення. Самюель навіть не впевнений, чи Малюк розуміє самі запитання. Або чи усвідомлює, що робить у цьому домі.

Малюнки

Мадам повернулася з весілля з портативним радіо, яке отримала в подарунок і яке їй не цікавило. Вона подарувала його Малюкові. Замість того, щоб слухати, він носить його в руках, наче найціннішу річ на світі. Навіть спить із ним. Самюель пояснює, що ніхто в нього нічого красти не збирається, та слова не справляють жодного враження. В одне вухо влітають, а з іншого вилітають. Коли ж Малюк вирішує нарешті його ввімкнути, то годинами сидить у кутку кухні і слухає. Й уважно дивиться на радіо, яке поставив на кухонний стіл, наче з нього виходить якась субстанція, що поволі заповнює довколишній простір, і наче врешті він занурюється у той світ, створений із хвиль і мрій. Якось, повернувшись із закупів, Самюель знаходить радіо, розібране на багато шматочків. Малюк його ретельно розібрав. Ясно, що Самюель увесь час дивувався такій поведінці. Звідтоді, як Малюкові перестали снитися кошмари, його спроби втекти рідшають, аж доки зовсім не припиняються. Самюелеві здається, що він заспокоївся. Він часто бачить Малюка замисленим, з дивною усмішкою, яка залишається висіти на обличчі, наче її забули зняти.

— Ти про що думаєш?

— Ні про що.

— Тобі нудно?

— Не знаю.

У Самюеля виникає ідея дати йому папір і кольорові олівці. За кілька хвилин той малює папугу в клітці. Малюнок надзвичайно детальний. Можна сказати, майже фото. Жодну дрібницю він не оминув своєю увагою: відтінок синього на крилах, шафранового кольору чубчик на голові, чорну крапку ока із золотавим відблиском, тіні від прутів клітки, що накладаються на пір'я. Він майже не дивився на пташку, коли малював.

— Ти давно малюєш?

— Оце вперше.

— Не вірю.

— Справді вперше.

— Я ще ніколи не бачив, щоб хтось малював так добре, як ти. Хто тебе навчив?

— Ніхто.

— Це неможливо.

— Ніхто.

— Намалюй іще щось.

На папері з'являється кермо автомобіля, панель управління, лобове скло, за яким видно вулицю з крамницями й перехожими. Малюк зупиняється, а тоді додає дві долоні, що тримають кермо. Самюель упевнений, що то його долоні. Цей малюнок, як і попередній, — неймовірно точний.

— Ти в школі навчився малювати?

— Я ніколи не ходив до школи.

— Ти вмієш писати?

— Ні.

— Хочеш, я тебе навчу?

— А навіщо?

— Дивись.

Самюель пише слово папуга під малюнком.

— Бачиш ці букви? Це інший спосіб показати папугу.

— Не схоже на папугу.

— А якщо ти заміниш букву в кінці слова, то стане ясно, що їх багато. Досить практично.

— Я не бачу клітки.

— Зачекай.

Самюель пише: Папуги співають у клітці.

— А тепер багато папуг у клітці, і вони співають.

— Я не бачу їх і не чую.

— Бо ти ще не вмієш читати.

Після того, як Мадам іде, Самюель перетворює кухню на шкільний клас. Він швидко зауважує, що для Малюка немає різниці між письмом і малюванням. Він відтворює букви, які показує йому Самюель, наче це речі, складені в шухляді. У нього не виходить зрозуміти, яким чином вони, разом дібрані, формують слово. При цьому він має унікальну здатність бачити речі й поєднувати їх між собою. Самюель залишає спроби навчити його, бо бачить, що це ні до чого не призводить. Та дні, проведені за абеткою, змінюють природу їхніх

стосунків. Самюелю перестає бути важко опікуватися хлопчиною. Навпаки. Його присутність починає радувати. Лише погляд на посмішку Малюка наповнює його тихою радістю. Він думав, що той дурний і грубий, і помилявся.

Найдивовижнішими були стосунки, що розвинулися між Малюком і папугою. Щойно той заходить на кухню, пташка оживає, вітає його радісним криком. Малюк намагається наслідувати пташине цвірінькання. У Самюеля таке враження, що ці двоє просто вільно спілкуються між собою й ніхто більше не може їх зрозуміти. Він заздрить, йому хочеться, щоб хлопчина був таким само балакучим і з ним. Малюк рідко відповідає на його запитання: він або не знає, або ж не пам'ятає. Самюель не наполягає. Хоча все ж зміг дізнатися, що, попри юний вік, Малюк працював на чайній плантації поблизу села і водив трактор.

Самюель також помітив, що в саду Малюк дозволяє комахам повзати по ногах і руках і не скидає їх. Йому подобається спостерігати за ними, тому він застигає, мов статуя. А якось невеличка змійка сховалась у нього під сорочкою. Самюель не уявляє, як вона там опинилася. Малюк же чекав, не виказуючи страху, поки вона вийде зі свого імпровізованого укриття.

Сині очі

У Мадам з'явилася звичка після вечері зачинятися з Малюком у кімнаті. Самюелеві це не подобається. Вона садить хлопця на ліжку. Обіймає і розпитує.

— Ну, що ти сьогодні робив? Розважався з папужкою? Може, навчиш його говорити, от буде смішно. Ти ще щось малював? А чому не покажеш? Тобі ніяково? Ти добре пообідав? Тобі сподобалось те, що для тебе приготував Самюель? Тобі подобається твоя нова піжама? Бачиш. Вона не занадто велика, я ж казала. Ти чистив зуби вранці? Покажи нігті. Прекрасно! Бачиш, як легко бути гарним хлопчиком. Щоб я була задоволена. Ага, а ти ще пам'ятаєш, як називаються ті квіти? Які я тобі показувала вчора?

Якось вона не йде на роботу й проводить з ним цілий день. Веде його до кравця й замовляє купу штанів і сорочок. Вона із задоволенням вибирає тканини. Змушує його дефілювати, веселиться від його незграбності у поводженні з обновками. Потім вони йдуть у ресторан, вона згодує йому шматок торта, дарує тонкий золотий ланцюжок і наполягає, щоб він його відразу надягнув. Самюель скаржиться, що вона ніколи не була до нього такою щедрою. Він не пригадує, щоб вона не йшла на роботу, аби провести цілий день з ним.

— Вважаєш, що я витратила на тебе недостатньо грошей? Спитай у своєї матері, скільки я дала їй. Ти стільки не вартий!

— Чому ти така зла?

В її очах бісики.

— Ти маєш рацію. Я зла. Перепрошую, все, що я до цього сказала, було жорстоким. Я так не думаю. І повір, ніколи й не думала. Ходи, дай мені руку.

Вона цілує йому пальці.

— Не розумію, для чого ти з ним одружилася.

— Прошу, не починай.

— Не варто було.

— Ти почувалася покинутим?

— До чого тут це?

Вона знімає сережки.

— Можеш залишитися сьогодні зі мною. Зауваж, я не змушую тебе. Роби, як хочеш.

Вона вперше запрошує його до свого ліжка після нового одруження. Самюель дивиться на неї у дзеркалі туалетного столика, стоячи позаду. Вона відбілила зуби з нагоди свого останнього дня народження. Сильний контраст з її губною помадою.

— Цей хлопчина ненормальний.

— Що ти хочеш цим сказати?

Самюель мовчить.

— Краще скажи, а не ходи довкола.

— Він інший.

Вона виймає тонкі шпильки, які утримують її волосся шиньйоном. Делікатними рухами знімає вологою серветкою макіяж. Її зморшки проступають ясніше, малюючи борозни з тіней на чолі, довкола очей і губ.

— Коли я побачила його вперше, він нагадав мені пташку, таким був худим і знервованим. Коли його знайшли у тій схованці в глибині вантажівки, він був увесь покритий чорним пилом. Неймовірно блищали лише білки очей. Як якісь дві мармурові кульки. Не знаю чому, та мене це розвеселило.

Вона дивиться на Самюелеве зображення в дзеркалі.

— Ти думаєш зараз, що я черства, нічого не відчуваю. Бачу в твоєму погляді. Ти помиляєшся. Того дня в цьому хлопчині було щось таке, що мене зачепило. Зворушило. А не тільки розвеселило. А ти став сумним і тяжким.

— Ти б могла бути його бабусею.

— Не бачу, в чому проблема.

— Чого ти чекаєш від цієї дитини?

— Я вже казала тобі, він уже не дитина. Йому, як не як, чотирнадцять років.

— Та дещо в ньому перестало дорослішати. Він поводить себе так, наче йому шість чи сім.

— Він уміє кермувати машиною.

— Для нього це лише спосіб гратися. Тож скажи: чого ти чекаєш від нього?

Вона оглядає в дзеркалі своє оголене тіло. Вона набрала вагу після хвороби.

— Твоє питання беззмістовне. Я одружилася з ним, і ти знаєш, чого я від нього чекаю. І не корч таку міну. Я не сліпа й не дурна і ще не з'їхала з глузду, що б ти з цього приводу не думав. Я знаю, що цей хлопчина не такий, як інші. Він інакший, як ти кажеш.

— Тож чому ти з ним одружилась? Я не розумію.

— Я хочу, щоб він був щасливий і ділився своїм щастям зі мною, все це дуже просто зрозуміти.

— Сумніваюсь.

— Це так приємно — робити когось щасливим, ти так не вважаєш? Вона лягає на ліжко, пестить свої груди, потім живіт.

— Завтра відведи його до перукаря. Мені не подобається його довге волосся. Йди собі, я більше не хочу розмовляти.

Наступного дня, після відвідин перукаря, Самюель із Малюком ідуть пити манговий сік у парк навпроти перукарні. Душно й висока вологість. На небі — товстий шар хмар, а місто залите непевним світлом. Сидячи на червоній пластиковій лавці, Малюк роздивляється людей, які снують у власних справах, наче дивиться найзахопливіший у світі спектакль. Дехто торгується, щоб зекономити кілька центів, інші обговорюють нестерпну погоду. Самюель не випускає Малюка з поля зору. Перукар, старий чолов'яга, до якого він ходить, відколи помер Мосьє, обстриг Малюка дуже коротко, що надало його постаті нових рис. Самюель відзначає, наскільки той змінився за такий короткий час. Хлопець п'є свій сік великими ковтками, щасливий, як безтурботна дитина. Раптом єдиний сонячний промінчик пробивається крізь хмари й освітлює його обличчя, наче навмисне вибране серед сотень інших. Самюель ніколи раніше не помічав, що у Малюка сині очі.

Місце шва

Хоч і не спекотно, та він зняв сорочку. Хапається за перекладину і підтягується на руках з дивовижною легкістю. Він щасливий, його м'язи пружніші, ніж були вчора. Перевіряє стегна, які ніби збираються тріснути від сили, що їх переповнює. Сміється, забув одягнути шорти. Раптом відчуває, як стегна запекло. Він підводить голову. Високо в білому сліпучому небі сонце, наче яйце на тарілці. Він повертається, у відкритому вікні помічає сусідку. Вона їсть щось червоне. Робить йому знак. Він іде до неї. Вона знімає свої зуби, простягає йому маленький ключик: «Торкнись до нього...» Він не хоче, пробує втекти, та кімната довкола нього стискається. Повністю чорний рот сусідки збільшується, кричить: «Торкнись... торкнись...» І в ту мить, коли Самюель змушений вставити ключик у щось темне, яке суне на нього, він прокидається. Коли розплющує очі, бачить у сутінках силует Малюка. Той стоїть поруч.

— Що ти там робиш?

Малюк не відповідає.

— Ти вже давно прокинувся?

— Мені боляче.

— Де болить?

Він кладе руку на живіт.

— Ти переїв. Хочеш води?

— Ні.

— Лягай спати. Завтра почуватимешся краще.

Замість того, щоб повернутися у своє ліжко, він ковзає у Самюелеве, той не знає, як реагувати. Малюк тулиться до нього, ніби поранена тваринка, що шукає прихистку. За мить Самюель його обіймає. Малюк нарешті засинає. І стогне у своєму неспокійному сні. Самюель же не може заснути, розтривожений молодим тремтячим тілом, що його притискає до серця.

На ранок Малюк почувасться краще, але блює після обіду, а тоді біль стає таким нестерпним, що згинає його пополам. Стривожений Самюель робить усе, що може, аби полегшити його стан. Коли Мадам

повернулася з роботи, то відразу відвезла його у лікарню. Наступного дня йому видалили апендикс.

Після повернення Малюка додому Мадам не хоче, щоб він спав в одній кімнаті з Самюелем. І облаштовує його у своїй спальні. Щоб його порадувати, вона переносить туди клітку з папугою і ставить її біля вікна, що відкривається на два боки й виходить у сад. А через невимовну спеку, яка настає зі сходом сонця, вона відкриває вікно вночі, щоб впустити трохи свіжого повітря. Малюк не зносить протимоскітної сітки, скаржиться, що задихається, зачинений у цій легкій в'язниці з тюлі. Мадам погоджується зняти її і терпить набридливих комах, які заважають їй спати. Коли прокидається, її шкіру на шиї й руках вкривають маленькі пухирці. На превелике Самюелеве здивування, вона не нарікає.

Малюкові швидко кращає, за кілька днів він уже хоче встати. Мадам наполягає, щоб він поки що залишався у ліжку. На фабрику вона ходить тільки вранці, щоб краще його доглядати. Робить йому сюрприз — дарує величезного плюшевого лева, на якого він ледве глянув. Вона не дає Самюелеві опікуватися туалетом Малюка. Хочє робити все сама. Вологою губкою миє кожну частину його тіла. Легенько проводить пальцями по шву на рані. Її зачаровує отой хірургічний розріз, що проходить по діагоналі правою частиною його живота. Щодня перевіряє, як він загоюється. Прикладається губами до кожної ниточки на шві, наче цілує. Сльози котяться по її щоках. Малюк, якого ніколи так не балували, приймає всі її пестощі, але стає вередливим. Вона обіцяє повезти його на море, щойно він повністю одужає після операції. Він навчиться плавати й побачить чарівний захід сонця. Якось уночі Самюель знову прокинувся від того дивного голосу маленької дівчинки, яка невпинно повторювала приспів:

«Мама твоя зіронька,

Татко — місяченько.

А ти — найгарніша квітонька в саду».

Утоплення

Вона виконує свою обіцянку. Вони їдуть на море, щойно з Малюка знімають шви. Самюель просить взяти його з собою.

— І мови не може бути, щоб я тягла тебе з собою, як непотрібну валізу.

— Я дбав би про Малюка.

— Ну, ти аж занадто про нього дбаєш.

— Можеш пояснити?

— Я не ідіотка, я бачу, як ти кружляєш довкола хлопця.

— Не розумію твоїх натяків.

— Головне, що я їх розумію, і цього достатньо.

Вона резервує кімнату в тому самому готелі, що й минулого разу. Збираючи валізу Малюка, Самюель кладе новий альбом і кольорові олівці поміж складеним одягом. «Намалюєш мені спогади», — шепоче йому на вухо перед виходом. Малюк йому навіть не усміхається. Сама думка про те, що він їхатиме автомобілем чи поїздом, дарує йому таку величезну насолоду, що він забуває про все інше.

Самюель виносить їхні речі аж до огорожі, що виходить у провулок. Мадам одягла на голову солом'яного капелюха, вона нервово палить. Щойно авто, яке має відвезти їх на вокзал, зникає у хмарі куряви, Самюель починає сильно хвилюватися. Він повертається у вітальню. Він уже нудьгує за Малюком. Занепокоєно помічає, що в тиші не чути звичного шуму. Чогось бракує. Ще раз оглядає паруючий заварний чайник на низенькому столику, чашки й імбирне печиво, до якого вони ледве доторкнулися перед від'їздом. Нічого не змінилось, але все видається іншим. І тут розуміє: не чути папуги. Він поспішає у кімнату Мадам, клітка порожня.

Він оббігає одна за одною всі кімнати, шукає очима барвисту цятку його пір'ячка. Стає на карачки й зазирає під меблі, пересуває столи, крісла, подушки, висуває шухляди. Наче папуга розважається, граючись із ним у піжмурки. При цьому всі вікна в будинку зачинені або захищені протимоскітною сіткою. Може, то Малюк випустив пташку, перш ніж поїхати на море? Чи він сам залишив вхідні двері відчиненими, коли виносив їхні валізи? Не може згадати. Він іде в сад

з надією знайти папугу, який п'є воду з басейну. Він кличе його, імітує його крик, йому здається, що помічає синій проблиск у вітті дерев, а наступної миті — на алеї гігантської папороті. Йде шукати його на дорозі, годинами бродить, наче божевільний, вдивляється в небо, змочує власним потом своє просторе вбрання кольору іржі. Безрезультатно. Пташка може відлетіти на кілька кілометрів від своєї в'язниці. Мадам йому не пробачить цієї втрати. Він намагається себе урезонити: «Вона зможе купити іншого. Я зекономлю на харчах, не їстиму кілька днів, і їй це не коштуватиме жодного цента». Він більше не контролює власні думки. Паралізована страхом дитина захопила владу над дорослим чоловіком, яким він є насправді.

За три дні він бачить папугу, що всівся на лутці кухонного вікна. Він очам своїм не вірить. Затамувавши подих, поволі відчиняє обидві стулки й завмирає в очікуванні.

— Заходь, молю тебе, заходь!

Пташка розпрямляє крильця й одним махом опиняється всередині. Самюель швидко зачиняє вікно й падає плачучи на підлогу. І навіть не знає, чи то сльози радості, чи печалі течуть з очей. Він поведився так, наче скоїв найтяжчий злочин і заслуговував найсуворішого покарання. Що з ним? Думає про долю Мосьє, про те, на яку обдерту ганчірку той перетворився в кінці свого життя. І він, Самюель, не кращий за нього.

Мадам з Малюком мають повернутися у другій половині дня. Він іде скуповуватись, щоб приготувати їжу. Купує величезний медовий торт, щоб їх повернення відчувалося святом. Як тільки чує, що під'їхало таксі, біжить їх зустрічати, бо йому нетерпеливиться побачити Малюка. На Мадам нова сукня, куплена в одному з butikів, яких повно в готелях біля пляжу. Кольору червоного металіку, прикрашена широким чорним поясом; Мадам даремно намагається надати цим одягом молодшого вигляду своїй фігурі. Малюк, вийшовши з автомобіля, кидається в обійми до Самюеля й не хоче його відпускати. У нього почервоніли очі, наче він довго плакав. Самюель починає розпитувати, та Мадам тягне його за руку.

— Займись валізами.

Їдять у важкій атмосфері. Мадам у поганому гуморі, б'є Малюка, бо той не хоче їсти. Заспокоюється лише тоді, коли розповідає, що одна необережна дівчина втопилася, підхоплена хвилями. Вона бачила, як та зникла. Її швидко витягли. На пляжі зібрався натовп. Їй не хотілося

підходити, дивилася здалеку на мертве тіло плавчині. Вона ще й досі не прийшла до тями. Поки Мадам розповідає, Самюель помічає, як виблискує на її шиї золотий ланцюжок, обтяжений маленьким ключиком, точнісінько таким, що був у клієнтки, яку вони зустріли на пляжі. Малюк ледве торкається їжі. І не кидається до папуги, наче забув про його існування за час поїздки. І Самюель теж не розуміє, чому він мучився через зникнення пташки, аж запитує себе, чи все те йому, бува, не наснилося.

Як тільки Мадам ковтає свій шматок торта, відразу піднімається з Малюком до своєї кімнати. Самюель чує, як грюкнули зачинені з силою двері.

Піжама

Вона розпускає свій шиньйон. Голова Малюка покоїться на її стегні, погляд зосереджений. Самюель уже якийсь час спостерігає за ними, стоячи на порозі. Вона навмисне залишила двері відчиненими.

— Принеси сигарету.

Він заходить у кімнату, висуває шухляду нічної тумбочки, де вона зазвичай тримає дві-три пачки.

— Ні, не з шухляди, там долі вже лежить відкрита пачка. Очі розплющ! Он, біля клітки.

Він виймає з пачки сигарету і дає їй.

— Ти чого чекаєш? Вона сама по собі не запалиться.

— Я не знаю, де запальничка.

— Вона там, де й має бути.

Врешті він знаходить запальничку поміж слоїками з кремами на туалетному столику. Поки він підпалює їй сигарету, вона ковзає рукою Малюкові під піжаму. Вона йому мастурбує. Самюель застигає на місці. Йому не вдається відвести погляд від цієї руки, яка орудує у штанях Малюка. Його серце калатає.

Напередодні, розбираючи валізу, він знайшов альбом, який подарував Малюкові перед від'їздом. На перших сторінках були пейзажі, побачені з вікна поїзда. Гортаючи далі, Самюель упізнав фасад готелю, де він, радий, як слон, зупинявся з Мадам. Малюк також намалював готельну вивіску з її гігантськими світловими літерами, уतिकаний парасолями пляж, вертикальний спуск пелікана в море і стрімкий злет у небо того самого птаха, з дзьоба стирчить риб'ячий хвіст. І раптом обличчя. Самюель настільки розгубився, що не відразу й упізнав себе. Малюк ніколи раніше не малював облич. Враз йому здалося, що він розпізнає риси Мадам під своїми, наче Малюк об'єднав їх.

Залишався останній малюнок, який і не був малюнком як таким: удари червоним і синім олівцями, нанесені з такою люттю, що прорвали папір.

— Не стій стовпом. Принеси попільничку.

Вона видихає останню зтяжку, наче виганяє зі своєї душі щось непотрібне. Самюель простягає їй попільничку, вона однією рукою гасить сигарету трьома різкими рухами. А іншою продовжує орудувати під піжамою у Малюка.

— Тебе це збуджує, еге ж, те, що я роблю? Роздягайся.

— Тільки не при ньому.

— Його це навряд чи так збентежить. Давай.

Самюелеве серце калатає сильніше. Язик пересихає, наче вся слина вміть випарувалася.

— Хіба що ти сам соромишся.

Самюель знімає сандалі. Він не розуміє, чому вона цього хоче, але підкоряється. Підкоряється, як і першої ночі з нею. Це сильніше за його відразу до себе, чіпкіше за сором, який змушує нахилити голову і не дивитися на Малюка. Вперта довголітня покора, що бере початок у незапам'ятні часи і яка дісталася йому від батька. Не розуміє чому, але повільно розстібає кожного гудзика на сорочці. Знімає її. Тягне за шворку штанів, які сповзають на підлогу. Він стоїть рівно, дихає важко і кориться до кінця. Знімає білизну. І більше не рухається. Він чекає.

Вона підтягує догори нічну сорочку, розсуває ноги так, щоб було видно її статевий орган.

— Тобі подобається те, що бачиш?

Він торкається лівої сторони грудей. Серце стукає в долоню. Він опускає руку, заплющує очі, робить собі добре. Вона стежить за ним холодними очима.

— Думаєш, я не знаю, що коїться в тобі? Те, як ти на нього дивишся, як опікуєшся ним.

Він розплющує очі.

— Я знаю, для кого ти тепер стараєшся, наче...

Він спопеляє її поглядом. Вона регоче.

— Ти так його хочеш, що це кидається в очі.

Вона підводиться, підходить і шепоче йому на вухо:

— Я дарую його тобі. Одруження має приводити до якогось результату, тим чи іншим способом. Зніми з нього піжаму.

Самюель робить крок до Малюка й зупиняється. Йому паморочиться в голові. Удари серця віддають у вуха.

— Ти звинувачуєш мене в тому, що я одружилася з дитиною, але сам хочеш його відтоді, як він переступив поріг цього будинку. Я не

дурна, я відчуваю твою жагу, вона сочиться з твоєї шкіри, палає в глибині твоїх чорних очей, ти думаєш тільки про це, тож уперед, задовольни себе, дістанься до самого дна свого бажання, єдиного справжнього, яке змушує битися твоє серце. Я хочу бачити його, твоє повне бруду бажання, нарешті хочу побачити. Знімай з нього піжаму!

Кров. Кров, яка підкоряється відразу. Потік, що вливається в його руки, роздуває пальці. Він наближається до ліжка, нахиляється до Малюка, гладить його по голові. Занадто сині очі хлопця сповнені жаху, він уже знає, що з ним збираються робити.

Самюель прямує до неї, хапає за волосся.

— Ти божеволієш!

Він притискає її до стіни. Вона вивертається. Він б'є її кулаком в живіт і збиває з ніг.

— Мені боляче...

Він обома руками хапає її за голову і сильно б'є об підлогу.

— Ти тепер задоволена? Ти ж бачиш моє справжнє бажання?

— Самюелю, зупинися!

Він щосили стискає її за шию.

— Розплющ широко очі, дивись до кінця на моє єдине справжнє бажання.

Папуга в клітці спокійно дивиться на останні конвульсії Мадам.

Просторе вбрання кольору іржі

Самюель швидко йде. Йому хочеться бігти, але важка клітка, яку він тягне з собою, заважає. Він думає про свого батька. Посміхається. Він не повторить його шлях. Коли близько опівдня добирається до великої площі, сходить сьомим потом.

Цей день на ринку схожий на будь-який інший. Він упізнає в натовпі жінок, яких бачив тут увесь цей час. Одні продають, інші купують. А дехто їсть і п'є на ходу чи спершись на імпровізовані стійки. Їхні розмови дзвінко лунають у гарячому повітрі, обважнілому від запахів, що підіймаються з розкладок. Осколки музики вириваються з відкритих дверей магазинчиків. Самюель простує до парку навпроти малесенької перукарні для чоловіків, куди він зазвичай ходить стригтись. Змучений, він ставить клітку на вигорілу траву й знімає синю бавовняну накидку, якою та накрита. Він дивиться на сонце, що стоїть високо в небі.

Тиша настає не відразу. Їй потрібен якийсь час, щоб оволодіти натовпом. Жінки потроху кидають свої справи, перестають торгуватися, перестають жувати хліб і пити воду. Навколо Самюеля й клітки формується півколо. У цю мить навіть птахи змовкли.

Вони дивляться. Жінки дивляться на те, що в клітці. Продавчині на стомлених ногах у своїх поношених бавовняних платтях, старі баби зі своїми кошиками на коліщатах, більш заможні господині зі своїми бездоганними, незважаючи на спеку, завивками, школярки, які виходять з уроків у своїх коротких спідницях, — усі дивляться на одне й те саме, очі вилазять їм на лоба. Всі вони дивляться на голову в клітці, яка, навзаєм, дивиться на них погаслим поглядом.

Повільно підходить пес, нюхає клітку, злизує трохи крові. Самюель ногою відганяє його. Жінки не рухаються, не розмовляють, ледве дихають. Самюель відчиняє клітку й витягує голову Мадам, яку тримає, наче власне серце. Через якийсь час жінка, єдина у сонцезахисних окулярах, відкриває сумку. Дістає звідти цукерку й старанно знімає кольорову обгортку, перш ніж піднести її до своїх нафарбованих губ. Інша кидає в нього запаленою сигаретою. Самюель ухиляється, робить крок до жінок. Однією рукою оголює своє обличчя.

Вони вперше зустрічаються поглядами. Самюель помічає, що на шії кожної виблискує маленький ключик.

Сховавшись у тіні величезного тамаринду, кілька чоловіків здалеку спостерігають за подіями. Вони знають, на що чекати Самюелеві.

Перший удар палицею він отримує ззаду. Цвяхи на кийку рвуть тканину просторого одягу й проникають у спину. Самюель випускає з рук голову, яка котиться по траві. Він обертається. Юна дівчина із закривавленою палицею в руках приєднується до жіночого гурту, який вітає її оваціями. Він упізнає ту, яка лише два дні тому продала йому медовий торт, куплений з нагоди повернення Мадам і Малюка.

Гомін бринить, як пісня, тихо повторюють його ім'я. Хтось вимовив його, як зізнання, може, той старий чоловік, який підстригає йому бороду.

Жінки наближаються, замикають коло довкруг Самюеля. Вони кидаються на нього, збивають з ніг, здирають з нього одяг. Йому вдається підвестися. Він голий. Біля його ніг розідрана важка тканина лежить зловісною плямою.

Жінки стежать поглядами за краплями поту, що стікають з його бороди, падають на торс, стегна, волосся на лобку. Вони нагадують йому сусідку з його дитинства, яка шпигувала за ним, коли він робив фізичні вправи.

Праве коліно підгинається, він на коротку мить нахилиє голову. Коли ж підводить її, отримує другий удар просто в обличчя. Самюель думає про Малюка, який уже має бути далеко, подалі від фурій, що кидаються на нього.

Сховавшись у вагоні, що віддаляється від міста, хлопчина дивиться, як рухається стрілка годинника з жовтого золота. Над поїздом летить папуга.